

naše planine

11-12

1986

Naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Šoštarić.

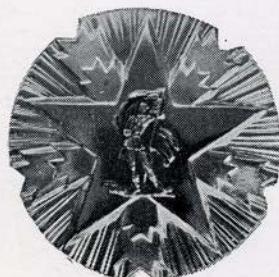
Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 2000 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 500 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kožarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

Godište 38 (78) Studeni—Prosinac Broj 11—12
Volumen 38 (78) Novembar—Decembar 1986. No 11—12

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Č A J

Snježana Bilač: Kavkaz 1986.	177
Bogdan Brakus: Dojmovi sa Cho Oyu	182
Ana Fabijan: Oživjela je napuštena dolina	185
Anica Cirković: Planinarska svečanost u Ravnom Dabru	187
Rudolf Starić: Breze	189
Eduard Kireta: Istraživanje oglinskog podzemlja	191
Tomislav Jagačić: Opet na Durmitoru i Tari	193
Ante Juras: Šibenskim planinarskim stazama	197
Marko Divković: Konjuhom, hodeći	199
Viktor Stipčić: 25 godina rada PD »Kamenjak«	202
Alpinistika	203
Gorska služba spasavanja	204
Dr. Nenad Vadić: Novi planinarski pristup prema Velikom Plazuru na Medvednici	204
Vezni putevi i transverzale	205
Vijesti	205

Povijesni prilog (str. 273—288)

»Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva«

Slika na naslovnoj stranici

Annapurna II

Foto: Dr. Željko Poljak

»Djevojačke grudi«: Zapadni (5645 m) i Istočni Elbrus (5625 m)

Kavkaz 1986.

6. jugoslavenski alpinistički pohod na Kavkaz

SNJEŽANA BILĀC

ZAGREB

I ove godine izvršena je tradicionalna razmjena alpinista između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza (14. po redu u području Kavkaza, a 6. jugoslavenska). Područje pohoda bio je Centralni Kavkaz, koji su naši alpinisti već više puta posjetili. PSJ povjerio je organizaciju razmjene PD Jezersko. Odlučeno je da sudionici pohoda budu iz više republika. Komisije za alpinizam predložile su svoje kandidate. Konačni sastav ekipe bio je: Luka Karničar, voda, Davo Karničar, Rado Markić (Jezersko), Željko Knez, Edin Durmo, Edin Kundalić, Mustafa Hodžić (Zenica), Zoran Navratil, Lazar Popara (Novi Sad) i ja (AO PDS Velebit, Zagreb). Svi član morao se sam pobrinuti za finansijsku stranu pohoda.

Datum našeg polaska bio je 26. srpanj. Od ranog jutra pomalo smo se okupljali u Novom Sadu. Podijelili smo čajeve i napitke koje smo dobili od radnih organizacija, te najljepnije i razglednice. Pripremamo značke, prospekte, zastavice, knjige za prijatelje koje ćemo upoznati. Poslijepodne je rezervirano za šetnje i razgledavanje grada.

Navečer brzi vlak »Puškin« ulijeće u stanicu, unosimo naše velike ruksake i torbe, a Davo, Luka i Rado imaju još i skije. Putnici nas čudom gledaju. Kakvi su ovo nomadi?

Put do Moskve je dugačak. Satima se vozimo kroz šume breza — uspravnih, vitkih, toliko opjevanih u djelima ruskih književnika! Nakon 40 sati vožnje, 28. srpnja poslijepodne stižemo u Moskvu. Na kolodvoru su nas sačekali Andrej (koji se profesionalno bavi alpinizmom) i Anatolij, od sada naš vodič. Vozimo se legendarnim žutim autobusom do hotela »Družba« (Prijateljstvo). Za večer odabiremo šetnju gradom. Stižemo samo do Lomonosova, oluja nas vraća u hotel.

29. srpanj. Rano ujutro odlazimo na aerodrom Vnukovo, u osam sati poljeće avion za Mineralne Vode. Ovo je moj prvi let avionom; ustanovljavam da nemam strah od letenja. Zato su se neki drugi prilično preplašili.

Sad smo u Kabardsko-Balkarskoj Autonomnoj Republici, čiji je glavni grad Nalchik. Ljudi su mongoloidnog izgleda. Vozimo se žutim autobusom po razrovanim cestama (slične su našima), zaobilazimo krave i stada ovaca. Zaustavljamo se na bazaru, prva sitna trgovina vunenim predmetima. Seljaci su vrlo ljubazni i radoznali. Zanimljivost arhitekture su željezne ograde, izradene poput najfinijeg filigrana. Autobusne stanice su ukrašene šarenim mozaicima.

Vozimo se do doline rijeke Adyr-Su, nasljeđujemo brda u daljini. Divljí prođor rijeke, uski stjenoviti klanac i — kraj ceste. Ispred nas se ispriječio stjenovit skok od stotinjak metara. Rješenje je neobično — dizalica-lift za kamione i teret. Mi idemo pješke, stepenicama. Selimo se u džip i vozimo se po strmoj kvrgavoj cesti 13 kilometara. Na mjestima nema ceste, samo potoci i kamenje. Prolazimo pokraj logora razrušenog prije nekoliko godina kamenom lavinom.

Nakon ove uzbudljive vožnje stižemo u naš logor Ullu Tau, na 2400 m. Dočekuje nas načelnik logora i razmješta u sobe. Sovjetski alpinisti su vrlo ljubazni, čude se što će u našoj ekipi »djevuška«. Dečki brzo postaju vrlo interesantni u logoru.

Pogled iz logora je prekrasan: Ullu Tau i Tcheget Tau u svojoj veličini. Sitna kišica uskoro prelazi u pljusak, i tako dva dana. Po čitavoj okolici teku bezbrojni potoci.

Mi smo jedini stranci u logoru. Domaći alpinisti imaju utvrđen raspored, kojeg se moraju strogo pridržavati. U 8 sati je budjenje, higijena, zbor i čitanje dnevne zapovijesti. U devet je doručak. Zborove i pozdrave radoznalo promatramo, ali ne bismo željeli biti na njihovu mjestu. Inače, zvuk zvona ili gonga označava povratak grupe s ture. Uslijede pozdravi i izvještaji, sve je strogo ritualizirano.

Slijedeći dan proučavamo opise smjerova u dobro opremljenoj biblioteći i proučavamo kamo ćemo. Ispunjavamo maršrutne liste i analog za isporuku »produkata«. Još i potpis lječnika i možemo krenuti na turu.

Vrijeme se poboljšalo, ali su kiša, snijeg i tuča bili svakodnevni. Rekli su nam: »Prognozi se može vjerovati tek sutradan.« Mi smo imali svoju internu prognozu: »Bit će mjesecno djelomično, bit će vrijeme.« I ona se uvijek pokazala točnom.

31. srpnja ujutro Luka, Davo i Rado kreću na Ullu Tau (4209 m). Isti dan su ispenjali sjeverozapadnu stijenu, smjer Daska ocjene IV+, 40-50°, 800 m visine, kombinirano stijena i led. Jako brzo su se penjali, a led je tako tvrd da su pukli rogovu na terrodactil cepinama. Vratili su se istim smjerom.

Knez i Durmo također se spremaju u Dasku. Popeli su se stjenovitim dijelom i tu bivakiraju. Sutradan su se popeli za dva sata, a spuštali su se preko oštrog opasnog grebena šest sati.

Mustafa, Kundo, Zoran, Lazar i ja spremamo se u sjeveroistočnu stijenu Tcheget Tau (4110 m). Bivakiramo na 3200 m.

Trojica naših drugova vraća se iz Daske. Vidimo ih kako prelaze preko ledenjaka. Iznenadit ćemo ih čajem. Voda je zakipjela upravo kad su stigli. Ali, nitko od nas osmero nema čaja. To izaziva provalu oduševljenja, jer imamo prepune torbe planinskog čaja — ali u logoru. Tješimo se ukusnim sirom, sušenim ribama i sokom od ananasa.

1. kolovoza. Noću opet pada kiša. Ujutro se kolebamo: da ili ne? Naše brdo je u magli. Uskoro se magla razilazi, ali krećemo prilično kasno. Smjer je visok skoro 1000 m, ocje-

ne III u stijeni, a ledena strmina je na mjestima 50 — 60 stupnjeva. Davo i Luka također idu u Tcheget, ali su oni mnogo brži. Nas petoro ide prilično sporu. Put najprije vodi preko laganih stjenovitih skoka Bašnje do ledenjaka. Navezujemo se i brzo prelazimo između prijetecih seraka. Ponovo slijedi stotinjak metara stijene, tu se razvezujemo i skidamo dereze. Zatim kratka snježna padina i nešto što se jedva može nazvati stijenom — nagomilane razlomljene ploče, težina II do III. Tu se navezujemo i jako pazimo. To je igra živaca, ploče se miču, kamenje pada. Strah da ne pogodimo druga ispod sebe. Tu smo se dugo zadržali. Na izlazu problemi — stijena i led, a na cipelama nemamo dereze. Mustafa izlazi na ledeni strmi greben, ali se nakon 20 metara počeo brzo vraćati. Nalazio se na velikoj snježnoj strehi, malo je nedostajalo da propadne. Odlazi po ledu u lijevo. Tu fiksiramo užeta dok nismo prošli opasni dio. (Ako vam dečki pričaju da sam tu prokljinjala Prusikov čvor, nemojte im nimalo vjerovati.)

Još nas čeka 300 metara uskog, ledenog, strmog grebena. Pri vrhu opet opasnost od strehe, lagano pravimo stopinke, strah nas je da ne sklizne u lavinu cijela padina, jer je snijeg vrlo rastresit. U 16 sati smo na vrhu. Magla je, ništa od pogleda. Svaka dva sata smo se javljali u logor radio-stanicom, na vrhu je ona zatajila. Zadovoljni smo usponom, čestitamo si i fotografiramo za uspomenu.

Umorni smo i silazak je spor. Otpenjavamo u ledu i snijegu prema sedlu Garvash. Zbog magle ne vidimo naprijed, na stjenovitom skoku gubimo dva sata, jer smo lutali i tražili pravi silaz. Svega jednom, za nekoliko minuta, razišla se magla i zadnji traci sunca su obasjali vrhove. U daljini strahovita crna Ušba iznad svih vrhova.

Ovaj svijetli trenutak omogućio nam je da vidimo kamo dalje vodi naš put. Dolazimo na snijeg, hodamo još pola sata i spušta se mrak. Dileme oko toga što ćemo sad. Još neko vrijeme ispitujemo put, ali zaključujemo da je najsigurnije ako tu sačekamo jutro.

Obavijeni maglom i mrakom, na visini od oko 3800 m, kopamo snježnu rupu u podnožju stijene Gumachija. U nju se uguraju četiri čovjeka, jedan mora ostati vani. Zamotavamo se u topu odjeću i zaštitne folije. Nekoliko puta pada tuča i snijeg, u daljini munje i grmljavina. Nije baš idealna atmosfera za spavanje. Zaspala sam nekoliko puta po desetak minuta, sigurnije je ne spavati. Najviše nam nedostaje tekućina, za suhu hranu nemamo apetita. Lijepo mi je govorila mama — sad je vrijeme za more, a ne za snijeg i led. Što mi je ovo trebalo? Ali, već sutra ono najgore ćemo zaboraviti.

2. kolovoz. S približavanjem zore sve je hladnije. Ispjevali smo sve pjesme u kojima se spominje more, sunce i topla peć. U pet je još mrak, ustajemo se i razgibavamo na skučenu prostoru. Za neko vrijeme smo se pribrali. Razdanilo se i, iako je i dalje ma-

gla, krećemo. Tragovi vode u dugačku ledenu prečku, po samom vrhu ledenjaka — strmina je 40 stupnjeva, jako pazimo zbog nagiba i umora. Zatim slijedi spuštanje po trulom snijegu. Svaka dva koraka otresamo snijeg s dereza. Brzo smo sišli na ledenjačku morenu. Pijemo mrzlu vodu.

Na putu nas čekaju naši drugovi, vrlo su zabrinuti, jer radio-veza nije funkcionalna, pa nisu znali što je s nama. U dolini je noćas bila strahovita oluja i oni su mislili da je tako bilo i kod nas. Iako je podne, naši domaćini pripremaju nam doručak. Kuhinja nam je bila posebno naklonjena i svaki dan smo imali cvijeće na stolu.

Danas je Anatoliju 50. rođendan, spremamo mu sitne poklone. Prvi put je došao u logor Ullu Tau sa 14 godina, ovdje je kao kod kuće. S njim smo se odmah sprijateljili.

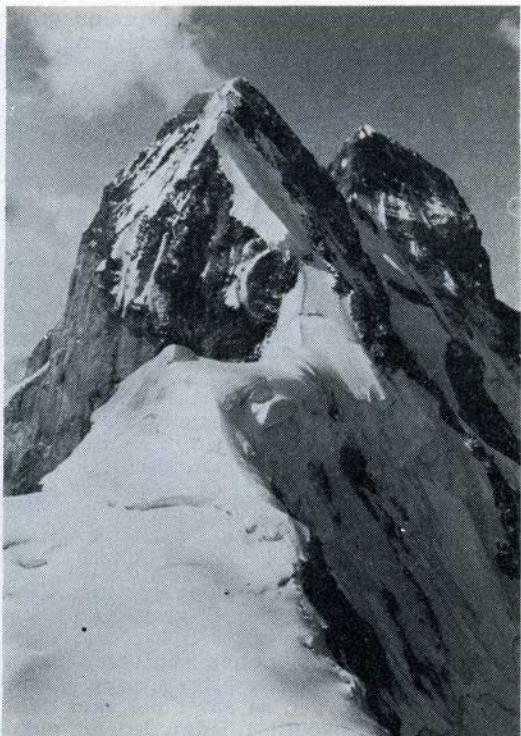
Slijedi dan odmora i rekreacije. Logor ima uređena igrališta, sa spravama. Igramo odbojku protiv logorskih instruktora. Oni su za nas majstori, gubimo s velikom razlikom, i odlično se zabavljamo. Ponovo ispunjavamo maršrutne liste i podižemo proekte za Elbrus. Opet nam liječnica mjeri puls i krvni tlak. Svi dobivamo prolaznu ocjenu.

4. kolovoz. Cijeli dan očekujemo prevozno sredstvo do Elbrusa, ali »mašinka« nikako da dođe. Tek kasno popodne odjurimo u divljoj vožnji i, naravno, kasnimo na gondolu u Azauu. Tako nam je prošao jedan predivan sunčan dan. Malo smo nezadovoljni zbog toga, ali bar i disk u logoru Elbrus povratili su nam dobro raspoloženje. Pijemo sok od ananasa (to je najjače što imaju), uz ukusne čokoladne bombone. Divno se osjećamo plešući u gojzericama. Prespavali smo u logoru Shelda.

5. kolovoz. Rano ujutro krećemo na gondolu, pa skijaškom žičarom na 3800 m. Jedan sat hoda i mi smo na Kući jedanaestorice, na 4200 m. Pruža nam se lijep vidik na oba Elbrusa (»djevojačke grudi«). Sunce nesmiljeno prži. Mnogi ljudi se sunčaju u kupaćim kostimima. Popodne se većina prošetala do 4600 m (Skale Pastuhova) zbog aklimatizacije. Davo i Luka idu na skijama i kane osvojiti vrh još danas. Vrlo su brzi i za sedam sati su već u domu. To je bilo prebrzo pa su imali problema s visinom. Snijeg za skijanje je odličan. S nama je i Anatolij mladi, Tolja, koji radi u logoru Elbrus. Osnoblje kuće je vrlo ljubazno. Dobili smo i pobenu prostoriju u kojoj smo mogli spremati jelo.

6. kolovoz. Krećemo ujutro već u jedan sat. Nebo je osuto zvijezdama, snijeg je tvrd i zaleden. Hodanje u derezama je ugodno. Razdvajamo se u dvije grupe: Rado, Durmo, Knez, Zoran i ja, a za nama su Mustafa, Kundo i Lazar. Poslije smo saznali da se Mustafi desila nezgoda zbog koje je došlo do pothlađivanja i njih trojica su se morala vratiti.

Brzo stižemo do Skale Pastuhove. Na visini Mt. Blanca prvi odmor. Slijedi dugačka, pre-dugačka blaga padina. Otegnula se beskrajno

Ušba (4710 m)

jer je jednolična. Idemo u zavojima, štedimo dah. Iznad 5000 m već češće zastajemo. Rado i ja se odvajamo i idemo naprijed. Čekamo ostale kod razrušenog njemačkog bivka na 5300 m. (U drugom svjetskom ratu ovo je bilo područje djelovanja Edelweiss divizije, u kojoj su se nalazili i neki vrsni alpinisti. Umjesto da čuvaju prijevoje kao strateški važne točke, oni su se penjali po vrhovima.) Prostor omeden daskama napunjeno je snijegom i ne pruža nikakvu zaštitu. Uzimamo hranu i tekućinu da povratimo snagu. Uskoro stižu ostali. Čini mi se da imaju visinsku bolest. Nemaju volje za ukusno suho meso, sir i čaj. Pričekali smo da se malo oporave i krenuli dalje.

Sunce je obasjalo vrhove Istočnog i Zapadnog Elbrusa. Tu se putevi račvaju — mi ćemo na zapadni, viši vrh (5645 m). Prelazimo granicu sjene, sunčeva toplina daje nam podstrek. Dosad blaga padina počinje se strmije uzdizati u završnu piramidu. Daha brzo ponostajte, odmori su česti. Skijaški štapovi nam olakšavaju uspon. Kraj se veoma odužio — ugledali bismo nešto što nam je izgledalo kao vrh, a kad bismo došli gore, vidimo da još ima. Napokon ugledamo snježni stožac i kameni stup — to je vrh. Završni elan nas tjerja da požurimo i mi smo na vrhu oko osam sati. Čestitanje i poljubac. Mnoštvo fotografija. I reklama za skije (jer se Rado spušta skijama, a morao ih je na leđima donijeti gore).

Razgledavamo okolna brda, premnogo ih je. I opet mi se pogled zaustavlja na Ušbi — usamljenoj dvorogoj čarobnici, višoj od svojih susjeda. Ona je metafora za svu veličinu, ljepotu i snagu planina. Stari grčki mit priča o tome kako je Prometej bogovima ukrao vatrui i poklonio je ljudima. Za kaznu su ga bogovi prikovali za strmu nepristupću liticu gdje mu je svakog dana orao kljucajetru. Ta strma litica bila je — Ušba.

Elbrus je vrh vulkanskog porijekla, zato ima oblik stoča. Sa sjeverne strane nigdje brda, samo zelene visoravni. Na sve ostale strane protežu se planinski lanci. Kažu da se za jasna vremena vidi Crno more. Nebo je bez oblačka, sunce se razbuktao. Slijće i poneka vrana, jedini posjetilac u snježnoj pustoši. Nema vjetra i vrlo je vruće. Skoro dva sata čekamo na ostale. Rado je nestripljiv, poza za slikanje i on odjuri na skijama. Zavidim mu, i ja bih dolje tako brzo. Time se pridružio Luki i Davi u prvom jugoslavenskom ski—descentu s Elbrusa.

Zoran, Knez i Durmo polako pristižu. Opel čestitanja i fotografije. U vremenskoj smo stiscu pa u jedanaest žurno krećemo dolje. Cini mi se da sam dobila sunčanicu. Jedva čekam da siđem i zato hitro silazim niz zaledenu padinu. Već za sat i pol sam dolje, uspjela sam pogoditi i jednu ledenu pukotinu, na svu sreću usku. Svi se okupljamo ispred doma, razmjenjujemo dojmova. Usprkos žurbi sve je dobro prošlo. Spuštamo se u Azau i čekamo »mašinku«. Ali, nije nema pa nema. Slučajno je naišao autobus iz logora Elbrus i prevezao nas do dizalice—lifta. Ova loša organizacija prevoza od lagora do logora jedino je što možemo zamjeriti našim domaćinima — mnogo vremena prošlo nam je u čekanju.

7. kolovoza. Dan je odmora. Opel ispunjavamo maršrutne liste. Idemo u dolinu ledenjaka Shelda. Svi smo imali lijepe planove, ali se pokazalo da nam jedan dan odmora poslije isforsiranog uspona na Elbrus nije bio dovoljan. Prognoza je: bit će vrijeme — loše.

8. kolovoza. Odvozimo se džipom u logor Shelda. Dobivamo informacije o pristupu do njemačkog bivka i dalje, o ledopadu i ušbinskom platou. Za pristup u vodiču piše 10 — 18 sati. Pada kiša i mi zabrinuto čekamo razvoj događaja. U rano poslijepodne prestaje i krećemo prema sheldinskom ledenjaku. Moramo ih proći dva, po moreni, a to baš i nije ugodno u plastičnim cipelama. Ruksaci su teški, jer nosimo penjačku opremu, šatore i spavaće vreće. Ispred nas je divovska nazubljena Shelda, ušbinski ledopad, sav izboran, i Pik Schurovski, kojeg zovu Matterhorn Kavkaza. Predveče ponovo počinje kiša pa je većina nas podigla šatore na stjecištu dva ledenjaka. Samo Davo i

Luka odlaze po moreni dalje. Usred noći, po najvećem pljusku, probude nas glasovi. To su četvorica penjača došli po akiju — željezni ležaj za prijenos ranjenika. Kasnije smo vidjeli mladića koji je pao u stijeni Čatina i slomio nekoliko rebara.

9. kolovoz. Idemo do njemačkog bivka ispod Shelda, tamo podižemo šatore. Ponovo kiša, tuča, grmljavina. Grozi nas pogled na ledopad koji vodi na ušbinski plato. Strm je, dugačak, s velikim visećim seracima. Svakog trenutka postoji mogućnost da se otrgne koja ledena gromada. (Tako su prije nekoliko dana poginula dvojica alpinista.) Ušbe je crna, zavijena u olujne oblake. Munje sijeku oko vrha. Vidimo visoko na grebenu Luku i Davu kako se vraćaju. Vrlo su brzi, pa ipak nisu išli na vrh — ostalo je još samo stotinjak metara po laganom grebenu, ali su ih munje preplašile i oni su se žurno spuštali. Sjeverni brid Ušbe je najlakši pristup na to tajanstveno brdo, a ocijenjen je s V, 60—40°. Zaista, prava alpinistička polslastica. Začas su do nas. Pričaju o svojim dojmovima i o tome kako su zbog nestabilnog vremena odustali od svog prvobitnog plana.

Poslijepodne provodimo u razgovoru s alpinistima koji sudjeluju u prvenstvu Sovjetskog Saveza u alpinizmu. Upravo su se penjali u stijeni Čatina, najtežoj u Kavkazu. Podijeljeni su u kipe od 6 članova, s trenerom. Pobjedi ekipa koja sakupi najviše bodova, a to znači ispenjati što više, što težih i dužih smjerova u dva mjeseca.

10. kolovoz. I nama ostalima se čini da ćemo promijeniti planove. Po noći je opet tuča. Ujutro oblaci i magla, ali sa znacima razvedravanja. Zaista, vrlo kolebljivo nebo.

Knez se ne osjeća dobro te on i Durmo odlučuju da će ostati na bivku. Rado, Zoran i ja se navezujemo već kod šatora i polako priječimo ledenjak. Dolazimo na ledopad. Ne vidimo daleko naprijed, jer je on prilično strm, mjestimično i 40°. Moramo biti jako brzi. Samo srednji dio je malo položeniji. Donji dio vijuga među širokim pukotinama, seraci su veliki, ali ne izgledaju nestabilni. Prelazimo dva 20-metarska mosta. Skoro pretrčavam, ne gledam u dubinu. Gornji dio je strmiji i opasniji. Prelazimo preko razbacanih gromada leda od nedavno palih seraka. Penjemo se ravno gore stotinjak metara i onda dolazi ono što smo nazvali »ledoužas«. Zalazimo u labirint ledenih tornjeva, kocki, stožaca, visećih zubaca. Hvata me jeza. Pa to se može odlomiti svakog trenutka! Nema puta, moramo tražiti prolaze. Penjemo se i spuštamo. To je nagomilani razbacani led, a ispod nas debelo pomicno tijelo ledenjaka.

Uzmicićemo nadesno, odahnuli smo. Uskoro smo na platou. Tek sad možemo mirno razgledati okolicu. Najблиža nama je Ušba, lijevodimno brid snova i tragove od jučer. Ali,

Na Ušbinskoj visoravni (3850 m); u pozadini Elbrus

ipak, idemo mi na Pik Schurovski (4259 m), laganim zapadnim grebenom (težina II, oko 400 m).

Plato je vrlo širok. Podignuto je i nekoliko šatora. Vrlo brzo stižemo na vrh. Tu su i tri postarija Nijemca. Oni se čude našoj brzini, a mi njihovoj upornosti. Pogled — najprije na Ušbu. Sad vidimo i Križ, znani i teški smjer, gdje su 1974. poginula četvorica naših drugova. Nazire se i teška južna stijena. Iz platoa viri Mala Ušba i Čatin, a desno divovska Shelda. Sjevernu stijenu Čatina vidimo cijelu — crna je, glatka, pri dnu prevjesna, a od sredine okomita. Kažu da je četiri dana fantastično brzo vrijeme za ovu stijenu. Elbrus nam je kao na dlanu, u laganoj izmaglici.

Začas smo se spustili do platoa, i preko ledopada. Odahnuli smo kad smo se okrenuli i pogledali prema gore. Sunce i led su zabilještali kao da žele reći: »Bili smo milostivi, idite sad!«

Rasprenamo šatore. Čekaju nas dugačke morene. Nikamo se ne žurimo. Stižemo blizu logora Shelda i podižemo šatore pokraj izvora, u borovoj šumici. Napokon meka trava, a ne samo kameni grumenje za spavanje.

11. kolovoz. Izležavamo se do podneva, vrijeme je danas odlično. Silazimo u Sheldu

gdje nas čekaju Lazar, Mustafa i Kundo. Dva »jarana« bila su jučer na Istočnom Elbrusu. Sve je teklo bez nezgoda. Od posebnih događaja spomenuli su susret sa starim Muhamedom Efendijom, kojemu je to bio 60. uspon na Elbrus.

I opet sitni problemi s prevozom. Navečer smo »kod kuće«. Čeka nas svježe cvijeće na stolu.

Preostala su nam dva dana do polaska. Odmaramo se, sređujemo dojmove i pišemo dnevниke.

14. kolovoz. Pred kraj smo već svi nestrljivi i jedva čekamo da odemo u Moskvu. Pozdravljamo se s prijateljima u logoru i odlazimo.

U Moskvu stižemo kasno popodne. Tu naš boravak nije bio posebno organiziran pa smo se sami snalazili. Uživali smo u šetnjama, vožnjom metrom, razgledavanju kulturno-povijesnih znamenitosti i kupovinama. Mene je posebno oduševio izvrsni sladoled u kavani »Kosmos«.

Začas je došao 16. kolovoz, ponovo smo u »Puškinu«. Zamorna dugačka vožnja i 18. kolovoz smo u Novom Sadu. Još nekoliko sati provodimo zajedno, a zatim se pomalo razilazimo, noseći sa sobom sve ono lijepo što smo doživjeli.

Dojmovi sa Cho Oyu

BOGDAN BRAKUS

ZADAR

Sir Edmund Hillary

— Bogdane, hodi brzo ovamo! — zove me Stefan.

— Sto je?

— Jedan veoma slavni čovjek je dolje na pisti!

— Tko?

— Već ćeš vidjeti!

Zurim za Stefanom na malu avionsku pista u Lukli. I evo ga: tu стоји sir Edmund Hillary, legenda Mt. Everesta. S dugim katanom oko vrata, okružen turistima i fotografima, smiješka se veliki čovjek i planinar. S mukom si probijamo put kroz gomilu i pokušavamo stupiti u razgovor. Hillary pita Stefana na koliko se »osamtućaka« već popeo.

— Tri.

— Oh, moram još mnogo toga nadoknadići! — reče Hillary u šali.

U tom ekskluzivnom društvu vrhunskih alpinista osjećam se pomalo strano. Ipak se ne mogu suzdržati a da ne upitam sir Edmunda kako je to išlo s njegovom ekspedi-

Svečano otvorenje baznog logora sa Cho Oyu u pozadini. Zastavice s molitvama trebaju udobrovoljiti Budu i tako pomoći uspjehu ekspedicije

cijom na Cho Oyu 1952. godine i zar stvarno nije bio toliko zainteresiran za uspjeh, kako stoji u nekim njemačkim knjigama.

— Ne. Naš pokušaj je bio veoma ozbiljan, ali jednog su dana iznenada zapucali topovi iz Tibeta, pa smo se što brže morali povući.

Jedan fotografski snimak, zatim još jedan s druge strane. Zapravo mi je neugodno što se na takav način ophodimo prema njemu.

— Gospodine Hillary, najljepša Vam hvala!

— Hvala vama, — odgovara stari planinar i gentleman.

Nisam mogao ni sanjati da će ikada sresti čovjeka koji je već 1953. svojim jedinstvenim podvigom rasplamsao moju djetinju fantaziju. Zar postoji bolji predznak za uspešan ishod naše ekspedicije?

Poljaci

Kilometrima se proteže morenski krajolik na podnožju Cho Oyu. Tu i tamo poneki kameni čunjak prkosí divljini. Po beskrajnom siparu na početku Tichyjeve rute neizmjerno polako plaze uzbrdo dvije točke. Jesu li to Peter i Marcel? Tako spori ipak ne mogu biti. Ali gdje su onda? Američki ABC (Advanced base camp) je prazan, dakle, mora da su krenuli dalje. Instinktivno se penjem dalje na istok po moreni. Iznenada nad rubom morene izranjavaju ozarena lica obojice prijatelja.

— Malo iznad 6000 metara visine leži poljski logor, oko pola sata odavde. Oni su upravo otvorili super-rutu preko jugozapadnog grebena. Nekolicina ih je već bila na vrhu, — euforično izlažu Peter i Marcel.

Tamo gore, na prijelazu ledene barijere u morenu, smjestilo se nekoliko crveno-plavih šatora. Nad ledenočkom pukotinom plavi bradati mladić zaposlen uz plinsko kuhalo. Ostali sjede u polukrugu. S pozdravom »Halo!« narušavam logorsku idilu. Nisam se uspio ni predstaviti, a već mi se našla u ruci šalica vruće kave. Pokušavamo se spoznati na engleskom, zatim prelazimo na neku slavensku mješavinu. Po onoj afričkoj poslovici: »Razumiješ sugovornika ne radi jezika, nego zato što ga želiš razumijeti«, polazi nam to dosta dobro za rukom.

Ryszek i Maciej su juče bili na vrhu. Maciej, simpatičan plavobradi mladić, bio je gore već prošle zime — kroz južnu stijenu. To je bio prvenstveni uspon, nakon što je naša jugoslavenska ekspedicija prošle godine na visini od 7700 m morala odustati. Obojica imaju stare iznošene kožne cipele. I to na jednoj tako ekstremnoj i ledenoj planini!

Pisac ovog članka uspeo se ove godine na vrh osamtućaka Cho Oyu. Bio je to prvi jugoslavenski uspon na ovaj himalajski vrh (NP 1986, br. 7-8).

Sir Edmund Hillary, prvi osvajač Mount Everesta (lijevo) s Bogdanom Brakusom

Skromno i trezveno opisuju novu rutu po jugozapadnom grebenu. Bez tehničkih poteškoća, najviše 2–3. stupanj pri usponu na stjenovitu piramidu. Postavili su fiksnu užad, ali samo zbog osiguranja, nigdje nije neophodna. Nema pukotina ni seraka, nema opasnosti od lavina. Pitam ih bi li pokušaj samostalnog uspona bio rizičan. »Zapravo ne bi,« — smatra iskusni liječnik ekspedicije Korniszewski, — »to je jedna prekrasna elegantna ruta bez objektivnih opasnosti.« Prijčaju o ovom vrijednom prvenstvenom usponu na tako skroman način, kao da se radi o nekom bezazlenom brdašcu negdje u blizini Zakopana. Ni traga umišljenosti ili pretjerivanju. A radi se o najlegantnijoj i najekspahiranijoj ruti na Cho Oyu. S gorčinom pomišljaju na bezbrojna književna »djela« raznih poznatih zapadno-evropskih alpinista gdje je isticanje vlastitih uspjeha i vrijedanje svih, pa i potencijalnih konkurenata, stalno na dnevnom redu, a da ne govorimo o opisima najnevjerljavnijih i sumnjivih avantura.

Zvuči kao poklon Bude — Poljaci nam prepuštaju svoju rutu, zajedno sa svom fiksnom užadi, postavljenim šatorima i vrećama za spavanje — u zamjenu za odgovarajuću opremu ovdje dolje ili u Kathmanduu.

Snježna oluja na hrptu Rochefort

Još je veoma hladno u sjeni »Tirkizne boginje« u logoru 1. Za nuždu popravljen šator na hrptu, na visini od 6700 m, prošle se noći pod jakim udarima vjetra ponovo srušio. Naš ekspediciski liječnik Milan se odlučuje na povratak. Jučer se popeo sa mnom do

logora 1. Zatim je počela glavobolja. Vrijeme je dobro. Danas su sigurno Peter i Marcel krenuli prema vrhu. Tko zna koliko će se dugo zadržati dobro vrijeme. Odlučujem pokušati sam dalje.

Uspon do logora 2 je strm i djelomično eksponiran. Pod teškom naprtnjačom, napredujem veoma polagano. Na ovim visinama imaš uvijek osjećaj da je pretežak. Sunčeve su zrake već davno rastjerale polarnu hladnoću. Konačno, nakon svaladanja strme snježne kosine, dostižem stjenovitu piramidu koja završava elegantnim oštrim bridom na 7200 metara. Dovle je poljski opis rute u svim detaljima bio upravo savršen. Samo, oblaci — njih nije bilo u opisu! Prijeteći sulkaju iz dubine. Tamna stjenovita piramida nije naročito teška, ali već nailaze prve snježne pahuljice. Što su gušći oblaci oko mene, sve češće mislim na svemoćnog Budu i njegove bezbrojne mogućnosti. Zar hoće baš sad da pokaže kako smo ništavni i maleni, mi sićušni ljudi u njegovu neizmjernom carstvu? Što će biti s Peterom i Marcelom? Odavde je još moguć povratak, ali što će oni s one strane hrpta Rochefort? Piramida je visoka oko 200 metara, zatim dolazim do početka eksponiranog grebena. Vidljivost iznosi još samo nekoliko metara. Još nekoliko koraka slijedim fiksno uže u pravcu hrpta. Tu je kraj. Nema više nikakve orientacijske točke za oko. Svugdje samo neprobojno sivilo. Gdje je gore, dolje, lijevo, desno? Pomaš mi postaje jasno da je današnji trud bio uzaludan. Pri ovakvim uvjetima, svaki korak eksponiranim snježnim bridom može biti i posljednji. A logor 2 je tako primamljivo blizu — sigurno na najviše 20 minuta

hoda udaljenosti. Teška srca donosim jedinu razumno odluku — natrag! Poput snježne grude klizim po fiksnom užetu niz sada već duboko zasježenu piramidu. Kako je to lako, a kako je naporan bio svaki korak uspona! Sniježni i dalje nesmanjenom jačinom. Cho Oyu se povukao negdje u nedostiznu daljinu. Zapravo, za vrijeme čitave ekspedicije nije mi izgledao tako daleko kao u ovom trenutku poraza.

Na podnožju strme etape podižem pogled. Kroz rupu u oblacima nazire se hrbat visoko nad glavom. Dvije spodobe koriste se kratkim zatišjem i žurno ga prelaze u pravcu piramide. Nakon pola sata već su dolje.

— Vidjeli smo tvoj trag na grebenu. Sreća je da nisi krenuo dalje. Logor 2 ne postoji više. Oluja ga je odnijela. Već smo htjeli kopati rupu za bivakiranje, onda je iznenada nastupilo zatišje.

Bili su danas na vrhu. Imali su šansu i iskoristili je. Hoću li ja ikad više imati jednu jedinu?

U logoru 1 srećemo Stefana, Manfreda, Rüdigera i Jana. Puni su optimizma i samopouzdanja. Ja se moram najprije odmoriti i oporaviti, i zajedno s Marcelom i Peterom silazim u ABC. Sniježni nesmanjenom jačinom. U svjetlu čeone lampe kasno u noć tražimo zasježene šatore...

U carstvu »Tirkizne boginje«¹

Dani očekivanja su za nama. Sherpa Lahpa Gelbu s užitkom puši »Yak« cigaretu. Lijepo je ovdje u logoru 3 na 7600 metara visine. I ostaci hrane dobro prijaju. Malo dehidriranog kruha, tirolska šunka, sir, poljska mesna konzerva... Već je kasno popodne, ali još uvijek toplo i sunčano. Što nam se više može dogoditi? Od vrha nas dijeli samo 600 metara, bez tehničkih poteškoća. Previše mirna i previše lijepa je ova večer, previše varljivo planinsko pastorale nad morem oblaka.

Prvi udar vjetra kao da je slučajno zalutao. Drugi i treći, jedan za drugim, jasno su pokazali što nam predstoji. Zar smo zaista svojim bestidno dobrom stanjem toliko razljutili »Tirkiznu boginju«? U Budinom carstvu ljudi gotovo uvijek znaju zbog čega su kažnjeni. Vjetar je prerastao u tešku oluju. Noć prolazi polagano, u polusnu.

»Pri jakom vjetru ne trebaš ni pokušavati uspon na vrh« — Peterove riječi izrečene prije nekoliko dana prijeteći mi zvone u ušima. Ali kakve su šanse u uspjeh nakon još jedne noći na ovoj visini? Nije li ovo zloglasna »zona smrti«? U ovo hladno vjetrovito jutro Lakpi kao da nedostaje prava motivacija. Veoma sporo topi se snijeg u lončiću na plinskom kuhalu. Nekoliko gutljaja čaja, par zalogaja dvopeka. U 8 sati napokon stojimo pred šatorom. Jak istočnjak brije niz zapadnu padinu i šiba snijeg u lice. Hladno je u sjeni velike planine.

Idemo zajedno samo nekoliko koraka. U jednoj bezazlenoj usjeklini Lakpa se čvrsto »zalijepio« za uže i ne miće se dalje. Lice mu je prekriveno nanešenim snijegom. Uzalud ga pokušavam nagovoriti da krene dalje. Hoće natrag u šator. Mladi snažni Lakpa Gelbu! Uspio mu je zimski uspon na Jannu, osvojio je mnoge strme »sedamtišćnjake« u svojoj domovini. S Cho Oyu »u džepu« bio bi u Lukli slavljen poput heroja. Još jučer izgledalo je da raspolaže neiscrpnom snagom, sad se moramo rastati.

»Oboružan« teškom kamerom i s nešto grožđanog šećera polako se penjem dalje. Bude li vjetar gore na grebenu još jači...? Stalno mislim na ručne i nožne prste i pokušavam ih pokretati. Pri postavljanju dereza prilično su mi se ukočili. Teško ih je sad povratiti u život. Gore na širokom grebenu otvara se vidik na tri strane svijeta. Vjetar nije ojačao. »Tirkizna boginja« pruža mi svoju posljednju ponudu. Na neki način počinjem uživati u samotnom usponu. Sam odreduješ tempo, nemaš nikakve odgovornosti za druge, možeš se potpuno koncentrirati na ovu fantastičnu planinu. Do platoa na vrhu ima još 200 do 300 metara, teško je točno utvrditi koliko. Pogled doseže od mistične zlatno-crvenaste visoravn Tibeta na sjeveru preko Shisha Pangme na zapadu do Nangpai Ghosum lanca na jugozapadu. Ostatak svijeta utonuo je u oblake. Svijet bi bio još ljepši kada ne bih morao fotografirati. Srećom sam privezao rukavice tankim konopecem; pri svakom skidanju napune se sitnim snijegom, ali barem ne mogu odletjeti u nepovrat. Crvene poljske zastavice pokazuju put preko platoa na istok. Još uvijek ne vidiš kraja. Pojedine ledene gromade podsjećaju na Grenland. Plato se deprimirajuće otegao u beskraj. Napokon, iz snježne pustosi izranja malena kineska zastavica, jedini siguran znak da stojim na najvišoj točki Cho Ouya. Na tankoj drvenoj pločici pričvršćena slika mlade djevojke. Izgleda veoma lijepa, mora da je Tibetanka, član jedne kineske ekspedicije. Pogled prema Mt. Everestu zaklonili su oblaci.

Kraj! Ali očekivani osjećaj beskrajne sreće nikako da se pojavi. Osjećam se nekako razočarajuće trezveno. Mislim na mjesec teškog treniranja u zasježenim šumama Bavarske, na sir Edmunduna Hillaryja u Lukli, na spomenik Reinhardu Karlu² u dolini Gokyo, na naporan višednevni marš do ABC-a, na Lakpa Gelbu i na vjetar koji mu je jutros onemogućio uspjeh.

Uspjeh — što je to uopće?

Zapravo čovjeku ovdje gore nije mjesto. Osvajanje vrha, uspjeh — takvi idiotski izrazi mogu na licu »Tirkizne boginje« izazvati samo samilosni smiješak. Ipak će ona ponovo privlačiti — u carstvo svoje ledene ljepote.

¹ »Tirkizna boginja« je tibetanski naziv za Cho Oyu.

Oživjela je napuštena dolina

ANA FABIJAN
ZAGREB

Nešto vidjeti, doživjeti i taj isti doživljaj opisati je vrlo teško. Kako da vam opišem osjećaj ushićenja, ljepotu slobode, zalazak sunca koji se stapa s prkosnom liticom, kako vjetar u krošnjama šuma, ustreptalu vlat trave s kapljicom rose na vrhu i pauka kako u njezinom podnožju plete najfinije niti mreže. To morate vidjeti, osjetiti, iako je većina nas otupjela na ovakve sitne prirodne ljepote. Nećemo dužiti. Krećemo na put prema Velebitu, prema Ravnem Dabru. Potrudit će se da čitajući ovaj članak osjetite svu ljepotu druženja, prijateljstva, prirode i našeg zajedničkog rada. Nije vam jasno ot-kuda sad radna akcija; da, to je naš prvi izlet s radnom akcijom na popravci stare škole u Ravnem Dabru. U tome slabije po-znatom dijelu Velebita postoje mnogi planinarski putevi, ali malo skloništa za umorne planinare.

Godine 1984. otvoren je Planinarski put Velebitno i ovakvo jedno sklonište na njegovoj polovici, imalo bi golemu vrijednost za cijelokupno naše planinarstvo. Neću vas zamarati s proteklim putem do cilja, o četrdesetipetoro ljudi ozarena lica, o kapljicama znoja što se cijede niz leda u pomalo zaguljivom autobusu, o još sparnijem danu, pjesmi i gitari, šalama i doskočicama. Sve u svemu taj dugi put je protekao da nismo ni osjetili.

Sabota. Pokret u pola osam. Upozoreni smo da u Ravnem Dabru caruju poskoci, pa su djeca ostala u hotelu »Velebitno« gdje smo se sinoć smjestili, a mi ostali skupljali hra-brost za mogućnost susreta sa zmijama. Alat i sav potreban materijal potrpali smo u minibus i krenuli u osvajanje. Rano jutro, sumaglica prekriva vrhunce planina, rosa blista po zelenim livadama osutima razno-bojnim cvijećem. A mi svi u najboljem ras položenju. Koji je to divni osjećaj! »Narode, što kažeš na ovo: meni je doktor zabranio teži fizički rad, najteže što mogu podići je čaša.« »Misliš, prazna« — ispravlja ga nje-gova životna družica, uz kiseo osmijeh.

Sve tako uz smijeh stigli smo do prijevoja nad Ravnim Dabrom. Goli kamen, vijugav kaldrmski put, pokoja travka i prekrasan vidik što se širi uokolo na ponosno nanizane kukove: Rujičin kuk, Kukaline, Bačić kuk, a u podnožju Čelinca, jednog od tih kukova, smjestio se Ravn Dabar. Gledajući dolje u kotlinu ne mogu zamisliti da je nekad Ravn Dabar imao oko desetak kuća s četrdesetak žitelja i da su tu ljudi živjeli izolirani od svijeta pješačeći kilometrima do obližnjeg mjesta. Nekad su ovim sočnim zelenim polji-ma trčkarala djeca čuvajući blago, bezbržno se igrajući, ne sluteći da će jednog dana Ravn Dabar zjapiti pust s ostatkom ruševnih zi-

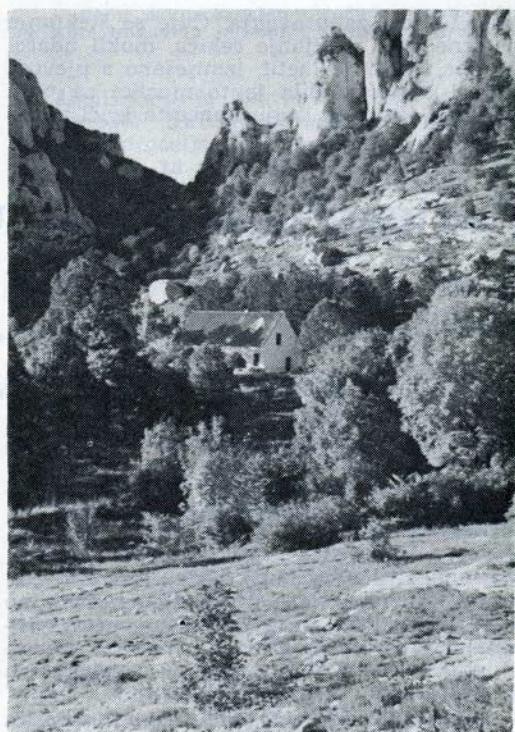
dova i jednom starom napuštenom školom. Skljočali su fotoaparati kako bi ovjekovječili mali dio te idile. Priroda, prekrasan vidik, sve je to lijepo, ali nas čeka posao.

Nakon dvadeset minuta strmog spuštanja vijugavom stazom obrasлом šikarjem stigli smo na cilj. Skupismo se ispred škole znati-željno vinkajući u njezinu unutrašnjost, sretni što smo konačno tu. Ali mi smo planinarsko društvo gradevinske radne organizacije, pa s organiziranjem i podjelom rada ni-smo imali problema: osnovali smo tri vesele brigade.

»Hajdmo, ljudi! Ti, ti i ti... kosu, pilu, grablje, metle, alat u ruke! Vaše je uređenje okoliša i cisterne.« Prva brigada, najlepša brigada, u njoj glavnu riječ vode pripadnice slabijeg spola. Zatim brigada za unutrašnje radove. Treba otući žbuku rascvjetalu uslijed vlage, dignuti trule podove, a prije svega očistiti sav krš iz prostorija. Treća je imala zadatak da iskopa odvodni kanal uzduž sjeverne strane objekta.

»Zadaci su podijeljeni i sad navalite!«

Možda se netko od nas pitao kako ćemo sve to stići, ali svi smo svojski prionuli na

Dom u Ravnem Dabru nastao adaptacijom napuštene škole

Radna akcija ...

posao. Nema zabušavanja. Čuje se štekstanje motorne pile, nabijanje čekića, mukli udarci krampa, šuštanje metli, izmiješano s pjevom ptica i cvrčaka. Bila je to muzika za naše uši, gdje ćemo na kraju koncerta izaći zadovoljni.

voljni sami sobom i postignutim rezultatom. »Gorivo« se parkiralo u hladu velike krošnje obližnjeg drveta i po potrebi koristilo. Radilo se punom parom, ali to nije bio razlog da se ne ispriča mnogo šala, čak je i poneka suza frcnula u navali smijeha. Kad smo završili sa skromnim ručkom i pogledali naših ruku djelo, odmah je bilo jasno da smo dobro radili, slijedeći dan neće trebati dolaziti. Zaorila se pjesma. Jedno od najsladljih iznenadenja bile su ubrane pečurke, kao tanjuri. Časna riječ, nije lovačka priča!

»Gotovo je, polako se spremajte!«

Umorni, pomalo i gladni, stali smo ispred škole i rekli do skorog viđenja.

Nakon obilne večere spojili smo stolove, uzeli gitaru i do sitnih sati odzvanjale su najraznovrsnije pjesme uz potmulo fijukanje vjetra.

Nedjelja — dan po vlastitu izboru. Pošpenci ostali u krevetu, nekolicina je odšetala do Kubusa, a oni izdržljiviji popeli se na Sadikovac i Kizu.

U povratku posjetili smo Karlobag, Jablanac, gdje smo se zadržali malo duže. Razlog tome je prekrasna morska draga Zavrnatnica. Ako vas put nanese ovamo nemojte propustiti priliku da obidete tu jedinstvenu prirodnu ljepotu.

Što da vam kažem? Putovanje, planine, more, izvanredno zaokružena cijelina i visok stupanj organiziranosti ovog putovanja za svaku je pohvalu. Nadamo se da će u bliskoj budućnosti biti još više ovakvih davnih izleta, vođenih nepoznatim stazama naših planina.

Nije li cijeli naš život upravo jedna zara-sla staza, koju iz dana u dan moramo upoznavati i krčiti, često puta ne primjećujući pri tom njene ikonske draži?

Planinarska svečanost u Ravnom Dabru

ANKICA CIRKOVIĆ
ZAGREB

Ideja o uređenju napuštenе škole u Ravnom Dabru začeta je zajedno s idejom da se osnuje Planinarski put Velebit, koji povezuje najlepše dijelove prijelaza iz srednjeg u južni Velebit.

Planinarski put je ostvaren i otvoren 1. srpnja 1984. u čast 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, da bi planinarama i svim ljubiteljima Velebita postala pristupačnija Oštarijska brda, Dabri i Dabarski kukovi, a bivšu školu danas otvaramo kao Planinarski dom, da bi umornim planinarama osigurali predah i skromno prenoćište u podivljalu i davno napuštenom kraju.

Dugačak je bio put od krčenja zaraslih staza na koje ljudska nogu nije kročila od davnje 1970. godine, kada su posljednji žitelji ovoga kraja napustili obrađena polja, a

školu prestali pohadati posljednji učenici Ravnog Dabra i okolnih sela — do uređenja i otvorenja ovog Doma.

U početku smo mislili školu uređiti u planinarsko sklonište, ali smo tu misao napustili pri svom prvom susretu s Ravnim Dabrom, jer smo doživjeli ono isto što i vi danas. Stali smo zapanjeno, očarani i općenjeni surovom ljepotom ovoga kraja. Shvatili smo da ne želimo doći ovamo i ostati samo tren, skloniti se od kiše ili popiti čašu vode. U nama je pobijedila želja da se ovdje mogući i duži boravak.

I tada smo svi, bez dogovora, pogledima potvrdili odluku: pretvorit ćemo školu u zajednički dom. Počeli smo s radnom akcijom i prionuli na posao. Svi rade: muškarci, žene i djeca. Čuju se glasovi, odzvanja smijeh, narušena je tišina. Čiste se prostorije od

IZ PRETPOVJESTI
PD »INDUSTROGRADNJA«

Nisam planinar, ali ako i male radne organizacije imaju svoje planinarsko društvo, imat će ga i naša »Industrogradnja«. Učiniti će sve što je potrebno da se to ostvari.

Ing. Mato Čop
generalni direktor
RO »Industrogradnja«

Napomena uredniku. Ovo je bilo izrečeno 1983. godine. Danas PD »Industrogradnja« ima oko 1000 članova.

šute i smeća. Dižu se i bacaju stari podovi. Otkopava se zasuti zid uzduž cijelog sjevero-istočnog pročelja i na taj način se zaštićuje od prodiranja vlage. Cisti se sabirna ploha za kišnicu, režu se niske grane na okolnim stablima. Kosi se trava. Krće se šikare i radađaju se ponovo prohodne staze i putevi. Čuje se rezak zvuk motorne pile i fijukanje kose. Poskoci uvlače palucajući jezik i skrivajući svoju opasnú šaru bježe pod kamen.

A ljudi i dalje rade kao da nikada neće prestati. Okolina polako poprima sve pitemijski oblik. Samo još stijene kuka Čelinca ostaju na vječnoj straži iznad Dabra.

Sumrak je. Spušta se večer. Odlazimo umeroni i zadovoljni, a mir se ponovo uvlači u Ravní Dabar.

Vraćamo se u Zagreb na radna mesta. Čekamo novu radnu akciju i ne bojimo se više da neće biti odaziva. Ljudi se ponovo prijavljuju i sami plaćaju put. Uspjeli smo. Zavoljeli smo taj kraj, vezali smo se za njega, čeznuli smo za njim.

Radili smo s veseljem, svaki put sve više. Slobodne subote i nedjelje poklanjali smo školi i Dabru, bez straha da nam to neće biti vraćeno, jer mi smo predobro znali da će nas Dabar uvijek čekati i da nas nikada neće iznevjeriti.

Kada smo, drugi puta, postavili nova vrata i drvene kapke, bili smo sretni. Divili smo

... i odmor nakon završenog rada; u prvom planu dr Ante Rukavina (desno) i Tomislav Đurić

se školi. Ona je poprimila drugačiji izgled i naprsto tražila od nas da popravimo i obojimo pročelja. Bili smo nestripljivi. Činilo nam se da to traje dugo i da nikada neće biti gotovo. Ali evo, danas je škola pred vama, lijepa, uređena, oličenog krova, u bijeloj svećanoj haljini i s novim žljebnjacima, kao vijencem oko glave, ponosno stoji pred nama. Na krovu je krasi znak našeg

OTVORENJE DOMA NA RAVNOM DABRU U VELEBITU

Među vijestima u prošlom broju NP objavljena i kratka vijest o otvorenju Planinarskog doma »Ravni Dabar« u srednjem Velebitu. Bilo je to 20. rujna 1986. godine. Velik događaj u našem planinarstvu! U naše krizno doba nestašice, kada i jača planinarska društva posustaju pod brigom upravljanja planinarskih kuća, jedno mlado društvo, bez iskustva i tradicije, učinilo je gotovo nemoguće: podarilo nam prekrasan dom. Na onoj dugačkoj dionici Velebitskog planinarskog puta od Alana do Oštarija ni do danas nije uspješno riješeno pitanje smještaja planinara (Pejakuša je provizorno rješenje, kao što je bio i Skorpovac). Sada su u blizini VPP-a članovi PD »Industrograd-

nja« iz Zagreba dobrovoljnim radovima uredili veliku napuštenu školsku zgradu u Ravnom Dabru. Koliko je za to trebalo požrtvovanosti i poleta djelimice će dočarati dva priloga. Prvi je iz pera jedne sudionice u toj velikoj radnoj akciji, a drugi je zapravo govor tajnice društva, Anice Cirković, održan na svečanosti otvorenja. Dom je otvorio presijecanjem vrpce akademik Sergej Forenacher, jedan od idejnih začetnika Planinarskog puta »Velebno«. Svečanosti je bilo prisutno mnoštvo planinara iz Zagreba i cijele Hrvatske, predsjednik PD »Industrogradnja« ing. Tomislav Rukavina i generalni direktor RO »Industrogradnja« ing. Mato Čop.

Ur.

IZ POZDRAVA GOSTIMA NA OTVORENJU DOMA

Ovim našim skromnim domom Velebit otvara još jedan dio svojih njedra, još jedan svoj biser, nama koji smo daleko od njega, a kojima je on tako bliz i drag. Ovim danom mi vas pozivamo u njegov zagrljav.

Naš dom, okupan danas rujanskim suncem, obnovljen s ljubavlju i marljivim rukama, uz veliku pomoć Radne organizacije »Industrogradnja«, neka bude i Vaš dom. Čuvajte ga s ljubavlju s kojom smo ga mi obnavljali!

U ovom kraju, u kojem su stoljećima živjeli ljudi, danas nema ni kuća, ni zvona, ni dačkog veselja. Ostala je samo nekadašnja škola kao spomen na život i narod ovoga kraja.

Ovom obnovom mi smo joj produžili život za iduća desetjeka, i više od toga — mi vraćamo zrake života u ovaj napušteni kraj.

Predsjednik PD »Industrogradnja«
Ing. Tomislav Rukavina

Planinarskog društva »Industrogradnja«, a ispred ulaza, na proplanku, ploča s povijesnicom.

Oronule zidove ožbukali smo i premazali svježom bojom, a zatim smo u tri akcije radili na postavi zidne i podne obloge. Bojljela su nas leda i noge i ruke, ali je bol nestajala istog časa kada smo pogledali u ono što smo napravili. Izgubio se memljiv i ustajali zrak. Unutrašnjost škole mirisala je na drvo, lazuru, na svježi beton i na naš znoj. Mogli smo zatvoriti prozore jer smo ih popravili i ostaklili, mogli smo zatvoriti vrata jer smo ih zamijenili novima, mogli smo skuhati kavu jer smo donijeli kuhalo. I svaki puta kada smo dolazili nismo dolazili prazni. Nosiли smo posude, žlice, vilice, zdjele, kante, agregat za struju, plinske boce, plinsko kuhalo, plinske lampe, petroleijke, mnoštvo alata, krpe i tako dalje. I svaki puta kada smo odlazili, također smo nosili: nepotreban ili posuden alat, prazne boce i slično. I već smo tada razmišljali što bismo morali nositi sljedeći puta, što ćemo raditi i što moramo još završiti. A dan otvorenja približavao se vrtoglav.

Trebalo je izraditi i postaviti metalne poklopce, rešetke za cisternu i grube filtere, uređiti filterske komore, očistiti i fugirati naplavnu plohu. Trebalо je učiniti sve da se može koristiti voda, blagodat u ovome kraju. I to smo učinili. I stepenice do buna-ra-cisterne, oronule i uništene, rekonstruirali smo pažljivo, tako da budu onakve kakve su upravo i nekada bile kada su male učeničke nožice skakutale po njima. A i pojilo za stoku očistili smo od drača ako ponekad u sparnim, ljetnim danima dođe neka zalutala ovčica da se napoji iz njega. Žurili smo da napravimo i klupe i stolove za vas, dragi gosti, kada dodete na ovaj za nas tako svečani dan.

Eto, danas je taj dan, 20. rujan. Nismo završili baš sve što smo mislili. Nismo uređili potkrovље, nedostaje nam još namještaja, nismo očistili i popravili unutrašnjost cisterne, ali mi smo sretni i vjerujemo da ćemo sve to učiniti do našeg slijedećeg surueta iduće godine.

Uvjereni sam da ćete ponovo doći, zaustaviti se tada na Dabarskoj kosi i dopustiti da vas općini ljepota ovoga kraja. Bacite pogled u dolinu, opajajte se i opijte se pogledom, a tek tada krenite dalje.

Spuštajte se i pustite da vam noge propadaju u mekano lišće i ne ljutite se na kamen na koji nagazite. Zaustavite se na mjestu gdje vam se otvara vidik iz šume, pogledajte još jednom ispred i iza sebe, svaki put ćete opaziti nešto novo. Udišite punim plućima ovaj zrak i tada krenite dalje. Stanite pred školom. Pustite da vam i duša i tijelo osjete slobodu i tek tada, opušteni i već odmoreni, udite u bivšu školu, a sada Planinarski dom.

Poslušajte moj savjet pa dodite i drugi put u Ravni Dabar. Uspjeh neće izostati, a svaki naredni put bit će još veći, jer nemojte reći da niste došli ovamo da zaboravite svakidašnjicu, da pobegnete od gradske vreve i zagušljivosti, od nebodera koji vas dižu u visinu i udaljavaju od svega što je čovjeku iskonsko i drag. A ovđe je sve tako spokojno i mirno, nedirnuta vam je priroda blizu i na dohvatu ruke.

Uživajte, trčite po šumi, slušajte pjev ptica i pjevajte s njima.

Nemojte zgaziti mrava, kampanulu u stijeni, ali je nemojte ubrati i pažljivo hodajte da ne osjetite dremež puža na suncu, i nemojte da vas prestraše tragovi medvjediša na stazi.

Pustite surog orla da kruži nad stijenama Čelinca-kuka, da bdi nad njim, da ga čuva, da ga sačuva onakvog kakav je stoljećima — nepodmitljiv i nedohvatljiv, ponosan i surov u surovom, ali prlijepom Dabarskom kraju.

Uznemirili smo Ravni Dabar, trgnuli smo ga iz dugogodišnje usnulosti i pripremili za drugačiji život, a sada smo obavezni da mu ga i damo.

Održavajmo staze, uređujmo ih, ne bacajmo smeće, ne palimo šumu. Čuvajmo prirodu da se ne bi pobunila protiv nas, ljubimo je, jer će ona tada ljubiti i nas i davati nam još ljepe, još zanosnije vidike, a time lijek za našu dušu i melem za naša ranjena srca.

IZ KNJIGE DOJMOVA S OTVARANJA DOMA »RAVNI DABAR«

Nema više kosaca u Ravnom Dabru, ni dačkog smijeha ovđe više nema. Neka se zato ovom bisernom planinom ori radost planinara i ljubitelja prirode!

Jure Karakaš

Breze

RUDOLF STARÍČ

KARLOVAC

Breze, oh kako su lijepo te breze oko doma, usidrenog, izgrađenog marljivim rukama mnogih neznanih planinarskih dobrovoljaca na početku borove šume što se preteže do slijekovitih, pitoresknih livada Pliješa i Blaževe gore.

Viske, bijele, vitke... čitava šuma. A kada sunce izlazi, pomalja se na istoku od Japetića, a zlatni se sunčani zraci, probijajući se kroz krošnje ovih bijelih ljepotica, zauštavljaju, meko i brižno milujući svaku granu, svaki list. Eh, to je doživljaj, to je što me uvijek vuklo, oduševljavalо, privlačilo u ovaj kutak najzabitnijeg i najdivljijeg dijela Žumberka. Ne Kostanjevička jama, nego Pečenjevka, ta bezdan, propast od šesdeset i više metara, sa svojim urušenim hodnicima u nastavku, gdje biste mogli smjestiti cijeli zagrebački Dolac s lakoćom, tek je nedavno istražena, a nije je spomenuo niti jedan od uvaženih istraživača Žumberka. Istina, to je smiješno, čudnovato, ali... to je ipak istina.

Divno je ispružiti, opustiti se i lješkarati na ležaljci, jednim okom promatrati obrise

Kleka, Huma, iza njega Kapelu pa još udaljeniji sjeverni Velebit ili, malo se okrenuvi, pa vidjeti stožinu Ličke Plješivice a iza nje lijevo jedva vidljivu Klekovaču već u dubokoj Bosni, ili trupinu Grmeča, a drugim okom gledati u dubinu ozračenog nebeskog plavetnila. Tihi lahor, kao nečujni morski maestral što lagano mreška usnulu površinu mora, pokreće svaku grančicu, svaki list. Brblja i šapuće lišće s breza, budeći tišinu oko doma.

Divni su to trenuci. Čovjek se opusti a misli mu lете, lete daleko... lutaju, odlutaju daleko. Sunce se već prilično visoko diglo. Opušteno lješkarim, ozračen toplim proletnjim suncem, ne mičem se. Bacivši poluotvorene oči prema brezama, primijetih neku pticu sa crvenkastim paperjem između kljuna i očiju, kako marljivo gradi gnijezdo na razvodu grana jedne breze. Sunovrat se poput padajućeg kamena prema zemlji, izgubi se u dubokoj nikad košenoj travi, da opet uzleti, držeći u kljunu iščepkrane osušene vlati i sitne grančice. I tako neprekidno, neumorno.

UZ PRIČU »BREZE«

Uredništvo je nekoliko puta raspravljalo treba li objaviti u »Našim planinama« ovu planinarsku horor-priču i, nakon autorovog objašnjenja, odlučilo se za taj rizik. Na čitaocima je da ocijene opravданost odluke i piščevih razloga. Njegovo pismo, skraćeno, glasi:

Dragi uredniče,

Bili ste sigurno iznenadeni kada ste pročitali »Breze«, budući da ova priča odudara od klasičnih planinarskih tema i tematski ne spada u konцепciju »Naših planina«. U tom smislu očekivao sam vaš odgovor i on je uskoro stigao.

Jednom sam salutao u knjižnicu i uzeo knjigu od Edgara Allana Poea. Poslije toga uzeo sam drugu, pa treću... konacno cijeli opus što je štampan kod nas. Oduševila me je Poeova poezija, njegovog ritmičko stvaranje ljepote. Oduševile su me njezine priče, halucinantna razigranost mašte, planamen snažnih reakcija ali i ledene cerebrale pročarunatosti, a sve su sazdana na logičkim operacijama i utkane u radnju priče. Bio je stvaralač detektivskog romana ili, kako mi kažemo, kriminalca, a mlađa generacija voli to nazivati horror-pričama.

Obuzet zagonetkom života, nepotpunošću ljudske sudbine, mistikom, sanjarenjem, snovima, satkao je splet snova, stravičnu realnost tragedije. Njegov utjecaj na englesku i francusku književnost je neizmjernjiv. To je bio izazov za mene, karlovačkog gimnazijalca. I prokleti crv u mozgu vrtio je i vrtio: Mogu li tako nešto i ja napisati? Povstavljam sam sebi bezbroj puta to pitanje i čekao taj trenutak dok nije došao.

Moje eksterne i interne impresije jednog ranog jutra i splet događaja utjecali su da maštu pretvorim u mogućnost a mogućnost u stvarnost. Ovaj planinarski »horror« nastao je davno, jednog sutojnog dopodneva, u očekivanju neke planinarske grupe, koja je prolazeći karlovačkom trans-

verzalom trebala prenoći u planinarskom domu Vodice. Vrijeme, prostor, usamlijenost i slučajni drvošća navršiti na bocu piva u prolazu, postali su osnova ove priče, koja je s vremenom postala nezaobilaznim čitanjem nebrojenog broja posjetilaca doma u ovom najzabačenijem ali najljepšem dijelu Žumberka. Zahvaljujući knjizi dojmova ona je »utisnuta« na njezine stranice, uzbudjujući maštu čitalaca. A kad se hvatao prvi sumrak, suton na Zumberačkoj gorje, mnogi su odustajali od šetnja na nedaleki Pliješ, a kamoli u Sošice.

Oni koji su pročitali ovu priču rekli su mi mnogo puta: »Breze toliko djeluju stvarno, da postaju stvarnost.«

Jedan je u Domu zapisaо u knjigu dojmova: »Pročitao sam Breze, al' ipak se ne bojim.« Drugi je dodao: »Ja sam ih prebrojao 17, a on je video 25 breza.«

Moj kolega prof. Zlatko Bučar, rekao je jednom: »Toliko mrzim te tvoje Breze, da kad god dodem na Vodice ponovno ih tražim i drugima čitam. I danas mnogi planinari kažu u Karlovcu: »Idemo na Vodice, da pročitamo Jucine (moj nadimak) Breze« — jer je u Domu još uvijek Knjiga dojmova s rukopisom moje priče. Kakav je to magnet da ta priča privlači toliku ljudu, a istovremeno je čudovališna, stravična!«

I kada sam je slao uredništvo postavljao sam pitanje sam sebi: Je li to antipropaganda ili propaganda Vodica, »Naših planina« pa konačno i planinarstva? Međutim, izazov je izazov. Ovdje me je izazvao Edgar Allan Poe.

Ako se ipak odlučite da objavite ovu priču, možio bih vas da je popratite komentartom kako je nastala kao i razlog njezinog nastajanja, zbog čitalaca. Ako je ne uvrstite, nikome ništa.

Rudolf Staríč
47000 Karlovac
Vlahovićeva 6/6

Međutim, primjetih, nekako mi zapne u oko, da se stalno spušta otprilike na isto mjesto. Pomicih, pa što ona nalazi na istom mjestu? Crv radoznalosti prošeta mi glavom, dignem se pojako iz udobne ležaljke, krenuvši osunčanom terasom ispred doma po stepenicama na propianak gdje se nalaze i breze. U tom trenu, ptičica prestrašena mojim približavanjem poleti iz trave, sjedne na granu iznad moje glave, promatrajući moje pokrete i ljutio cvrkutajući. Sagnem se i rukama razgrnem još slijepljeno lišće, vlati trave i tko zna kada otkinute grančice. Primjetih pramen, ili mi se tako čini, ljudske kose. Ne... to je nemoguće, ali prsti nastaviše čeprikati po zemlji. Kada... osjetim nešto tvrdo, ovalno ili okruglo pod jagodicama. Prsti iznenada propadnu kroz neke otvore u prazninu. Povučem ruku, skvrčim ne znam zašto prste. Predannom, sva blatinjava od zemlje i lišća, pojavi se raskoljena ljudska lubanja. Ispružim prste, neki ogavni osjećaj prostruji mi kroz tijelo, a lubanja padnuvši na tlo ot-kotrlja se u travu.

U tren oka otrčah do spremišta doma, izvučem prvu lopatu što je nađoh, vratim se, sjurim pod brezu te nekako više iz radoznalosti nego iz straha započnem kopati u podnožju stabla. Uskoro se pojavi cijeli skelet. He, to vidjeh samo u gimnaziskoj zbirci, još davno, kada smo učili anatomiju ljudskog kostura. Iz glave mi izviru već zaboravljeni različiti nazivi. Sve se to u trenu izmješalo: i kalota i ključna, te bedrena, podlaktica, mandibula, zdjelica, pa biceps, pectoralis maior, sterno cleido mastoideus... E, čekaj, to su već mišići! — negdje sa strane kao da sam čuo glas svoje profesorice iz biologije, Santićke.

Pribravši se malo od uzbuđenja, odlučih da je najpametnije odjuriti dolje u selo, da javim o ovom jezovitom otkriću. Bacim lopatu a noge lakoćom preskakuju prepreke. Ojećah se kao srndač u bijegu. Uletio sam bez daha u jedinu gostonicu u Sošicama, onu Ilijinu, znate. Ovdje su se već našli prvi ranoranioci. U časku, cijelo selo bilo je na nogama. Nagruuo narod slušajući moja uvjerenja i objašnjavanja. Nikad nisam vjerovao da toliko stanovnika imaju Sošice, nekad ponosna žumberačka općina a sada već polunapušteno selo. Ukrzo se na nekadašnjem sajmištu, do Ilijine gostionice, ispod upravo provalih pitomih kestena, gdje i usred najveće ljetne žuge nadete primjeran hlad, sakupi možda pola selo krenuvši prema domu Vodice. Ljudi, kao za svaki slučaj, uzelji štapove, neki pijuk, neki lopatu, a stari Marko Hranilović čak i trofejnu pušku. Bili su mi poznati trofejni rogovi ili kljove od vepra, ali trofejna puška... no to sada nije važno. Uskoro, mrmljajuća i sopćuća gomila izbjije na proplanak ispod doma među breze. Ovdje zastanu. Ja krenem prvi a oni za mnom. Kada smo došli do breze, malo prije iskopane rake, ljudski skelet koji se trebao nalaziti tu ispružen, nestao je, kao da je u zemlju propao. Raka je bila prazna, niti

trunke od ijedne koštice. Lopata je ležala na pobocju upravo nastalog zemljjanog humka do jame.

Ljudi su zirkali, virili, gurali se do jame, čudili se, tiho šaputali, počeli se smijati, a čulo se sve više i glasova negodovanja. Stajali, zvjerkali unaokolo kao da su shvatili da sam ih napravio budaletinama, nasamario ih. Uzalud je bilo moje uvjerenanje — doka-za nigrde. I sam sam počeо sumnjati u svoju priču, nepromišljenost, prividjenje.

Evo tvog skeleta! — kaže jedan seljak i baci u jamu neku zaostalu, rascrvotočenu bukovu kladu, nadenu u žbunju.

Seljaci su krenuli natrag u selo a ja sam još dugo slušao njihove pogrde, povike i po-neki smijeh, što je uskoro zamro u šumi. Ostadoh sam. Osjećao sam se poražen, ali ipak ne razvijeren. Tinjalo mi je nešto u duši.

Pa nisam lud — pomislim. Pogledam u ruku, prste, te primjetih ispod nokta među osušenom zemljom ljudsku dlaku. Pogledam u raku. Bila je prazna. Uzmem loptu krenuvši do naredne breze. Uskoro se ispod druge breze pojavi lubanja, a zatim se, polako skidajući tanki sloj zatravljene površine i zemlje, pojavi i skelet. Nastavih kopati ispod drugih breza. Iznenadenje za iznenadenjem bilo je sve veće. Glave odnosno lubanje stavljao sam na kup kao glavice kupusa na uglaženi put između doma i izvora. Kada ih je bilo oko dvadesetak ili više, primjetih — hvata se sutor, spušta mrak. Strah, hla-dan znoj, nešto očajničko obuzme me, stegne srce poput sužanjskih lanaca u rupčagi tamnice.

Bacim lopatu i krenem polako, pa brže, pa žustro, a onda u galopu prema neočišćenoj šumskoj prosjeci, inače najboljoj kratici, što ravnjo stiže do prvih kuća Gornjeg sela u Sošicama. Na onom prokletom puteljku između doma i izvora naletim, sapletem se, padnem na nagomilane lubanje. U tom trenutku začujem neki divlji smijeh, krikove, urlike iza sebe. Dignem se i potrčim, grabim preko proplanika preskakujući grmlje u pravcu prosjeke, kada mimo mene nešto prozuji, osjetim dah čelika, prohudi sjejkira i zabije se svom snagom u brezu do mene raskolivši je u dvije polutke. Trčao sam i trčao i opet trčao. Padao sam, opet se dizao, već sav izranjen od gustiša, žbunja, osušenih grana.

Zastao sam tek kod Ilike, gostioničara u Sošicama. Onako, sav jadan, iznuren, bez daha, morao sam vjerojatno grozno izgledati. Seljaci me gledali u čudu, a onda se razlježe smijeh. Krčma se tresla od smijeha. Moje priče, moji doživljaji, moja ponovna uvjerenja utapala su se u čašama vina i kriglama piva. Sjedio sam umoran za stolom. Dode do mene neki Nikola Radić, sjedne i gurne mi do ruke kriglu piva.

— Popij, bit će ti lakše, a onda kreni gore!

— Ja noćas ne idem gore niti za živu glavu — odvratim.

— Hoćeš li ti sa mnom? — upitam ga,

smognuvši snage poslije ispjenog gutljaja piva.

— Jok! Ja živim ovdje, a ne gore — odvrat, mahnuvši rukom prema Plješu. Znaš, ti čovjče pričaš priče o ludom drvosjeći kao naše stare babe. Pa, nisi ti babetina, ti si čovjek!

Možda je prošlo godinu dana. Čitajući poslije rukca u naslonjaču »Večernji list«, zaustavim se na crnoj kronici. Među raznim člancima primijetim na desnom rubu stranice naslov »Pronađen mrtav drvosjeća u Žumberku«. Ispod naslova sitnim, mislim da grafičari kažu petit slovima, bio je slijedeći kraći članak: »Seljani Griča, vodeći stoku na ispašu nedaleko od potoka Mačina, ispod Ječmišta u Žumberku, u jednoj zaklonjenoj uvali našli su mrtvog drvosjeću s neobično velikom, ogromnom šumskom sjekirom, na kojoj je bilo nevjeste uredzano DVADESET I ĆETIRI ljudskih lubanja. Isljednici SUP-a Jastrebarsko izašli su na mjesto uviđaja, u

ove žumbračke vrleti. Medutim, zbog interesa istrage nismo bili u mogućnosti dati detaljnija obaveštenja. Identifikacija je u toku«. Zastao sam na trenutak, pa još jednom pročitao članak u novinama. U subotu je išla jedna grupa karlovačkih planinara na Vodice. Krenuo sam i ja s njima pješke preko Kamanja. Kada smo stigli na Vodice, stalno mi je nešto kopalo, greblo u glavi. Šetkao sam nemirno, tren u blagovaonici, čas na terasi ispred doma. Krenuo sam niz stepenice na puteljak do izvora, skrenuvši u brezik na proplanku ispod doma. Lagan lahor predvečerja njihao je nečujno grane, blago ih savijajući gore dolje. Skoro neprimjetno. Nekoliko ptičica sa crvenkastim paperjem između kljuna i svjetlucavih očiju poput opala, skakutalo je pa su prhnule s jedne brezove grane na drugu, veselo cvrkutajući. Kada sam stigao na kraj proplanka, okrenuo sam se još jednom prebrojavši breze: STAJAO SAM ISPOD DVADESET I PETE BREZE!

Istraživanje ogulinskog podzemlja

Istraživanje spiljskog sustava Đulin ponor — Medvedica u 1984—1985. godini

EDUARD KIRETA

ZAGREB

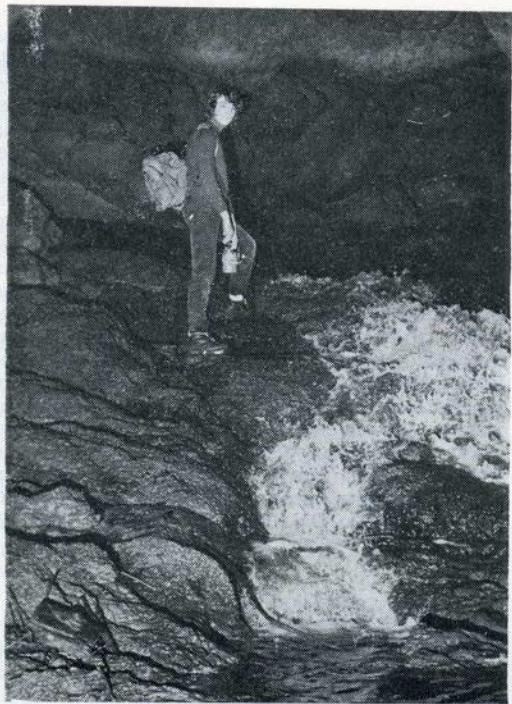
Ziteljima Ogulina i okolice odavno su poznati spiljski objekti u njihovom gradu, odnosno njihovi ulazni dijelovi. O njima postoje i zapisi iz početka ovog stoljeća, a uz Đulin ponor vezana je i jedna legenda. U Ogulinu se nalaze ulazni dijelovi triju spilja: Đulinog ponora, Medvedice i Badnja. Spominjem samo ulazne dijelove zato jer Medvedica u svojim krajnjim dijelovima izlazi izvan područja gradske jezgre, a daljinjim istraživanjima mogli bi biti otkriveni još udaljeniji kanali.

Prvo je speleološki istraživao ogulinsko podzemlje zagrebački geolog Josip Poljak u dvadesetim godinama ovog stoljeća i o tome objavio 1926. rad »Geomorfologija i hidrografija okoliša Ogulina i ogulinskog zagorja«, a 1935. »Pećine okolice Ogulina, Velike Paklenice i Zameta«. Drugo istraživanje Đulinog ponora i Medvedice obavio je M. Malez 1954. i tokom 1955. i objavio radeve »Đulin ponor u Ogulinu« i »Pećina Medvedica (Ogulin)«. U ova ova istraživanja pronađeni dijelovi iznosili su oko 1500 metara. Oba geologa istražila su i topografski snimila veći dio Đulinog ponora i vrlo malo od Medvedice — oko 600 metara.

Treće istraživanje ogulinskih spilja potaknuto je problem koji već dugo godina zaokuplja stanovnike Ogulina. Za vrijeme visokog vodostaja rijeke Dobre, koja dijelom ponire u Đulin ponor, postoji opasnost prelivovanja rijeke iz korita i poplavljivanja grada. Po-

Prečenje iznad podzemnog jezera u spilji Medvedici
Foto: B. Jalžić

Bujica u spilji Medvedici

Foto: B. Jalžić

vijest bilježi nekoliko vrlo velikih poplava u tom području. Za potrebe Elektroprivrede Zagreb i HE Gojak speleolozi iz PDS »Velebit« iz Zagreba započeli su početkom srpnja 1984. istraživanje Đulinog ponora i Medvedice. Već prvih dana istraživanja otkriveni su mnogi novi kanali u Medvedici koji nisu bili poznati prethodnim istraživačima.

Rezultati prvih ulazaka u ogulinsko podzemlje pokazali su se toliko neočekivani da se istraživanje ovih spilja protegnulo na cijelu 1984. i 1985. godinu. Otkriveno je ukupno 15.700 metara kanala (do 27. veljače 1986) i ustanovljeno da su Đulin ponor i Medvedica povezani, odnosno da čine spiljski sustav. Njihov spoj danas, na žalost, nije prohodan jer je kanal koji čini vezu Đule i Medvedice zatrpan raznim smećem u dužini 10 do 15 metara. Opisati detaljnije ovaj spiljski sistem zahtijevalo bi mnogo prostora jer se tu nalaze stotine kanala s još mnogo »upitnika« — mjesto na kojima se sluti nastavak, ali koji jošnije istražen (vidi tlocrt na omotu).

U osnovi spilju možemo podijeliti na tri dijela (prema M. Čepelaku, vođi svih dosadašnjih istraživanja). Prvi dio je labirint kanala između ulaza u Medvedicu i Đulin ponor (ulazi su udaljeni međusobno 310 metara). To je tzv. »suh« dio spilje, u kojem je praktički nemoguće kretanje bez iskustva. Drugi dio nosi naziv Velika pletenica, a sačinjava je glavni kanal s odvojcima i etažama. To je najizduženiji dio spilje, s nekoliko vode-

nih tokova i jezera, kojih je dio jako zagađen. Treći dio spilje sastoji se od nekoliko velikih kanala vezanih za jak vodenim tok, koji vjerojatno dolazi iz područja Hreljina i Okruglice. Za razliku od prvih dvaju dijelova, ovde nema smeća, a voda je čista.

Istraživanje sustava Đula—Medvedica nastavlja se i tokom 1986. godine i do sada je nacrtan 15.701 metar kanala. To je trenutno najduži speleološki objekt u Hrvatskoj, a drugi po dužini u Jugoslaviji, iza Postojanske jame. Šteta je što se ovako velika spilja nalazi ispod samog grada te je zbog toga izložena stalnom zagađivanju. Ulazi u Đulin ponor i Medvedicu prava su smetlišta i to su najzagađeniji dijelovi spilje. Zagađivanje se također događa putem otpadnih voda, projekcijanjem kroz površinu i rijekom Dobrom, naročito za visokog vodostaja. Posljedice ovakvoga zagađivanja su začepljavanje ponora, prijetnja poplavljivanja te stalno mehaničko i bakteriološko zagađivanje podzemlja, što neposredno ugrožava sav živi svijet tog područja i prijeti uništavanjem podzemnih prostora. Ovim problemom trebali bi se ozbiljno pozabaviti stanovnici Ogulina. Većinu uzroka koji zagađuju ogulinsko podzemlje moglo bi se ukloniti ili ublažiti. Možda bi najdjelotvorniji način održavanja čistoće ogulinskih spilja bio uređenje Đulinog ponora—Medvedice kao turističkog objekta.

Izbrazdانا stijena u spilji Medvedici 1975. godine

Počinje splavarenje na Tari

Opet na Durmitoru i Tari

Treće osmodnevno putovanje od Durmitora i Tare do Maglića i Sutjeske

TOMISLAV JAGAČIĆ

VARAŽDIN

Hvala Vam za najljepše putovanje mojega života.

Alenka Sušnik, Prevalje

Upravo tako, kako je napisano u mottu ovog prikaza, izrekla je i zabilježila Alenka Sušnik, prosvjetna radnica u Osnovnoj školi Prevalje kod Dravograda u Knjizi dojmova, koju smo ponudili svim sudionicima osmodnevnog putovanja Durmitor-Tara 86. Možda je Lenku čitavo putovanje previše impresioniralo, možemo se složiti da je i previše pozitivno ocijenila ovo putovanje koje je u osam dana obuhvatilo Durmitor i splavarenje Tarom, i Maglić s Trnovačkim jezerom, i legendarnu Sutjesku, ali moramo se složiti: bila je iskrena. Doduše, nije ona jedina od 75 sudionika koja je organizatorima iz Varaždina dala 1986. povjerenje i poхvalno se izrazila i u Knjizi dojmova i u Anketi na završetku putovanja, i pored konstruktivnih kritičkih primjedbi, prijedloga i savjeta, korisnih za organizaciju putovanja 1987. (to će biti četvrti putovanje).

Znam, da se o Durmitoru, sve od onih dana, kada ga je naš planinarski nestor dr. Branimir Gušić sa svojom suprugom Mari-

janom, u svojim napisima, sa svojim fotografijama i filmom otkrivaо u našem časopisu, mnogo pisalo i još uvijek se piše. Ta, konačno, Durmitor se — kako to slikovito kaže u uvodu svoje knjige »Durmitor i kanjon Tare« Branislav Cerović, najbolji poznavalac Durmitora — »urezaо u centar, a ne na periferiju naših osjećanja«. To je i zaslužio.

Zbog toga se ne odlučujem za opise durmitorskih pejzaža, uspona na pojedine vrhunce, opise durmitorskih jezera, već bih želio nešto više reći o samoj organizaciji i na koji način je uspjelo baš nama u Varaždinu tri puta do sada (1984., 1985. i 1986.) popuniti autobus, a 1986. i dva autobusa, sa splavarima, planinarima i turistima koji su došli iz Tolminja, Bovca, Duge Rese, Radovljice, Ljubljane, Kamnika, Prevalja, Dravograd-a, Titovog Velenja, Krškog, Trbovlja, Senova, Črnomlja, Novog Mesta, Rijeke, Siska, Pakrac-a, Samobora, Zagreba, Varaždina, Maribora, Čakovca i Graza. Do sada u tri godine 185 sudionika.

Pred nama je 1987. godina. Program, provjeren i prostudiran na licu mesta je gotov, s dodatkom posjeta Biogradskom jezeru. Ipak ima jedna izmjena, za razliku od 1984. i 1985. kada su putovanja organizirana u prvom tijednu mjeseca srpnja. Predviđena su dva termina. Prvi od 19.—27. srpnja uključuje Dan ustanka naroda Hrvatske, a drugi je pomaknut u polovicu mjeseca kolovoza (15.—23.). Želimo na taj način ostvariti izvođenje u razdoblju, kada je vrijeme stabilnije, sigurnije.

O cijeni aranžmana je u ovoj našoj privrednoj situaciji iluzorno već sada govoriti. Niti se još sada može znati koliko će koštati hotel, kolika će biti cijena splavarenja, koliko prijevoz autobusom. Svi oni koji se prijave, postaju potencijalni putnici i održavaju vezu s Varaždinom.

Durmitor i Tara trajan izazov. Sva dosadašnja diskusija i prijetnje nad sudbinom Tare pojačale su zanimanje i za Taru i za Durmitor, jer Durmitor će ostati prkositi i vremenu i ljudima, ali Tara, ta rijeka ljepotica, mogla bi umrijeti i svakome bi bilo žao da je nije vidio, a mogao je vidjeti — da je nije doživio, a mogao je doživjeti. Zanimanje za splavarenje Tarom povećano je i zbog toga što je izgradnjom hidrocentrale Perućac kod Bajine Bašte na Drini otpalo nekada vrlo atraktivno i popularno splavarenje Drinom od Višegrada do Perućca. Nikada više uzbudjenja na Gornjem i Donjem buku! Ni legendarni most na Žepi, za koji naš nobelovac Ivo Andrić veli da je tako pristao uz okolne stijene kao »misao uhvaćena u letu«, nije više zbog ujezerene Drine na svom starom mjestu.

Ostala je jedino Tara sa svojim bukovima, preljevima. Sa svim svojim uzbudjenjima koje dariva na jednom splavarenju. Na ma iz Jugoslavije i našim gostima iz drugih zemalja. Uz Taru je vezan i Durmitor, s brojnim kontrastima koji se u tolikoj raznovrnosti nađu na jednom užem geografskom prostoru.

No, od želja, od ideja do realizacije samog putovanja nije lagan i jednostavan put. Svakako, da pri tom ne tajim svoje simpatije za Durmitor, svoje poznanstvo s ovom lijepom planinom, i sve susrete i doživljaje koje sam imao na mojim durmitorskim planinarskim pohodima. Tako sam još 1983. oblikovao svoja razmišljanja u jedan sedmодnevni program (1984) pa dodavši i uspon na glavni vrh Bosne i Hercegovine Maglić, u osmodnevno putovanje (1985. i 1986. godine).

Zanimljiv i raznovrstan program. Prije nego se možda i vi odlučite za osmodnevno putovanje 1987., uzmite u ruke geografsku kartu i pokušajte u mislima proputovati našim itinerarom.

PRVI dan uči će u autobus u Varaždinu ili Zagrebu i, uz potrebne informacije o Bosni, s duljim prekidom zbog ručka u Sarajevu, doputovati preko Romanijske, Goražde, Čajniča i Pljevalja u Žabljak. U predvečerje prvog dana doživjet ćeće kod mosta na Đurđevića Tari prvi susret s Tarom.

Pripreme za ovo putovanje traju čitavu godinu. Nastoji se sve predvidjeti. Sada pomišljamo (već imamo i načrt) na trobojnu, emajliranu značku. Na prostu se počinjemo osjećati kao članovi neformalnog društva »Durmitor-Tara«.

I najnovija vijest! Uputili smo poziv i program za sudjelovanje na putovanju u Crnu Goru i gradičanskim Hrvatima u Austriji. Zašto da i oni sa svojim austrijskim prijateljima ne bi putovali i bolje upoznali zemlju iz koje su prije nekoliko stotina godina izbjegli pred Turcima njihovi djeđovi? Varaždin bi u takvom povezivanju, a i zbog geografske blizine, mogao učiniti vrlo mnogo. Nadam se, drage planinarice i planinari, da na kraju mojeg raporta mogu reći: »Do viđenja na Tari i Durmitoru!« Javite mi se na adresu: Tomislav Jagačić, 42000 Varaždin, Slavenska 19.

DRUGI dan je predviđen prije podne za laganu šetnju do Crnog, Zminjeg i Barnog jezera, a poslije podne, s malo napora i uz pomoć autobusa, ugledat ćeće s Čurovca (1625 m), sada možemo reći, dramatični kanjon Tare.

TREĆI dan je grupa još uvijek kompletne. Iako planinari već drugog dana imaju slobodu akcije, danas je predviđen uspon na Bobotov kuk (2523 m) od Dobrog dola do kojeg se iz Žabljaka putuje autobusom. Tako se skraćuje tura, koja od Žabljaka preko Valovitog dola traje 6—7 sati hoda, na samo dva i po sata pješačenja. Ove godine bilo je toga dana zbog magle i kiše vrlo uzbudljivo. Najiskusniji i najhrabriji planinari imali su zadatak da na vrhu Bobotovog kuka ugrade kutiju za spomen-knjigu i štambiljku, koju je dalo izraditi planinarsko društvo iz Varaždinske ljevaonice i tvornice armatura.

I sada, dok ovo pišem, kao da gledam u kišovitom i maglovitom jutru »postrojavanje« u Dobrom dolu grupe za Bobotov kuk. Sjećam se odvažnog Vukašina Vojinovića, Crnogorca rođenog u jednom selu na rubu kanjona Tare, sa stanom u Mariboru a radnim mjestom u Zagrebu, kako je uprtio limenu kutiju povezanu užetom i hrabro je ponio. I donio, sa 17 drugova i drugarica, te uz pomoć ostalih, koji su nosili čekić, dlijeto i cement, ugradio na vrhu Durmitora. Oni su se i prvi upisali u spomen-knjigu i prvi utisnuli novi spomen-žig, koji su također donijeli na vrh. Lako ćeće provjeriti ovaj podatak, kada se i vi popnete na Bobotov kuk.

CETVRTI dan kompletna grupa (osim оних, koji su samoinicijativno otišli u planine) polazi na ispraćaj splavara. To je doživljaj za sve. Lijepo je da se oni, koji su se odlučili za trodnevno ili četverodnevno splavarenje Tarom isprate, da im se zaželi »mirno more« i »sretna plavidba« i da im se s visine mosta kod Đurđevića Tare maše u znak pozdrava rukama. U programu za 1987. godinu predviđeno je da svi oni koji su pošli na ispraćaj splavara, krenu nakon toga još dalje uzvodno u kanjon Tare, sve do Biogradskog jezera na planini Bjelasici.

Na padinama Prutaša u Durmitoru. U pozadini Šareni pasovi i Bobotov kuk. Stoe: Ančka Antončić iz Murske Sobote, Branislav Cerović, autor vodiča »Durmitor i kanjon Tare«, Tomislav Jagačić, ing. Radovan Filjak iz Zagreba i Vladimira Horvat, predsjednik PD »Ravna gora« iz Varaždina. Sjede: Marija Glažar i Elizabeta Borović iz Murske Sobote.

Foto: Ratka Juratović

PETI I ŠESTI dan, dok splavari putuju Tarom, planinari organiziraju pohode do Ledene pećine, na Savin kuk, do Crvene grede. Šesti dan je predviđen za odlazak iz Žabljaka makadamskom cestom preko Pivske površi, Plužina, uz Pivsko jezero do Foče. Ove godine posve slučajno je uspjelo sinhronizirati istovremeni dolazak triju splavi Drinom u Foču i autobusa iz Žabljaka. U hotelu »Zelengora« u Foči prijavljenju o doživljajima ni kraja ni konca. Još nam ostaju dva dana.

SEDMI dan ranije ujutro svi sudionici odlaže autobusom na Tjentište, polazu vijenac ispred kosturnice, nastavljaju vožnju šumskom cestom do Dragoš-sedla i dalje uz rubne dijelove prašume Perućice do Lokve Dernečište. Planinari ovdje napuštaju autobus i započinju uspon na Maglić, a ostali odlaze autobusom do planinskog prijevoja Prijevor. Tu ostaje autobus, a putnici pješaće dva sata uz prijevorske katune, trasiranom cestom, preko Suhe jezerine do Trnovačkog jezera. Ovdje se dočekuju planinari s Maglića.

Ovakav je projekt lako ostvarljiv, ali pretostavlja raniji polazak iz Foče ili iz Tjentišta i lijepo vrijeme. Nalažost, vremenske prilike nam nisu bile sklone 1986. te se planinarska grupa s Maglića, u sukobu s nevre-

menom, vratila istim putem. Nije silazila do Trnovačkog jezera. To je bilo najbolje i najpametnije, jer bi strm silazak do jezera preko Šarene lastve po vlažnoj travi, u najmanju ruku, bio neugodan.

OSMI dan se grupa preko Sarajeva, gdje se ruča, posjećuje Husrevbegova džamija i razgleda Baščaršiju, vraća kući. Još je u programu završna i oproštajna večera u Kutini.

Svi oni, koji su primili ovako koncipiran program putovanja ili su za putovanje saznali iz obavijesti u »Našim planinama« i »Planinskom vestniku«, a željeli su poći na ovo putovanje, pisali su mi pisma, telefonirali, tražili detaljnije obavijesti.

Pisma su nas povezala i bolje upoznala. Kroz protekle tri godine nastala je prava zbirka lijepih pisama u kojima su pojedini planinari i planinarke, uz informacije i pitanja, pisali o sebi i iznosili uspomene iz svoje planinarske biografije. Neočekivano rodila se neka vrsta planinarskog druženja i razgovora. Tako je, na primjer, pisala Milica Kapus iz Radovljice: »Drži pesti za lepo vreme, menda je tudi to „dolžnost“ vode. Mi bomo pridni otroci, veseli, da bomo se doživeli narave ki nam jo hoćetu vzeti.«

Magda Kovačić iz Tolmina se prva javila

za putovanje u 1986. godini. »Zanima me vse: rada bi se peljala s splavom po Tari, rada bi se udeležila vzpona na enega izmed vrhov, rada pa bi vedela tudi za termin, ceno, pogoje potovanja, skratka vse kar je s tem v svezi povezano...« Upoznao sam Magdu na putovanju, a posebno mi je bilo dragoo, kada sam na Krnu u Gomičkovom zavetišču od planinara iz Tolmina saznao za Magdinu planinarsku aktivnost i angažiranost.

Stiglo je i pismo iz Graza od ing. Aleksandra Blažuka: »U 'Planinskom vestniku' iz Ljubljane pročitao sam Vaš članak o splavarenju po Tari, kombiniranim s planinarenjem po Durmitoru i Magliću. Iz istog PV-a saznao sam da i iduće godine planirate slično putovanje po Tari i Durmitoru. Jako bi me radovalo da ovo planinarenje i splavarenje uspije«.

»Rado hodim v planine, veliko putujem po domovini in tujini, na Taro in Durmitor pa me še ni zanesla pot, čeprav je splavarenje po Tari moja dolgoletna želja«, pisala je Mija Pilko iz Maribora.

Mogao bih citirati i mnoga druga pisma. Sa Sonjom Kostevc iz Krškog razvila se prava korespondencija. U jednom pismu Sonja piše ovako: »Verjamem, da je Tara in Durmitor zelo lep, mnogo pa je odvisno tudi od tega, kakšen je čovek, ki to lepoto gleda in doživlja. Saj veš, kako različne 'planince' srečuješ v gorah: enemu je najbolj pomemben planinski žig u transverzalni knjižici, drugem nov rekord v času ki ga je potreboval za neko pot, so pa tudi taki, ki uživaju ob gledanju malih nežnih cvetnic med grdnim, surovim kamenjem in skalami, pa taki ki jim pomeni največje doživetje jutarnje prebujanje sonca izza planinskih vrhov, ali večernja zarja, razlita po prepadnih ostnjah...«

Siguran sam, da su Durmitor i Tara množe od nas trajno povezali. Vrlo lijepo je o tome u svom pismu rekla Majda Jamšek iz tvornice »Elan« u Begunju: »Želela bi se zahvaliti za resnično dobro organizirano putovanje, ki ga ne bom nikoli pozabila. Še vedno vidim pred seboj, penečo Taro, sicer ne v čisti plavini, a cvetoče poljane Durmitora in Magliča ne gredo in ne gredo ispred oči...«

Spomenut ću još jednu misao iz pisma Inke Krašovec iz Vrhnik: »Ne znam što je ljepše: Durmitor ili Maglić s okolinom ili Tara? Mislim, da je svaki od spomenutih na svoj način najljepši. Mi planinari smo toliko skromni, da nas mogu obradovati i male stvari, izlaz sunca u planinama, cvijet koji raste iz kamenja, životinja koja je došla u našu blizinu. A u planinama se može stvoriti i pravo drugarstvo«.

Obradovalo me i pismo Nade i Milana Nadu iz Zagreba. Piše Milan: »Moja supruga i ja živo smo zainteresirani za taj pohod i sigurni smo kandidati za planirano putovanje i to u dijelu planinarenja. Iako je moja supruga u 62. godini života, a ja u 67., imamo određenu kondiciju za planinarenje. Imamo za sobom, osim uspona na gotovo

sve vrhove Julijskih i Kamniških Alpi, također mnogo uspona na visoke vrhove u austrijskim gorama«.

Na svako pismo brzo sam i opširno odgovorio, poslao prospekt Zabljaka i splavarenja te detaljan program. Kroz takvo dopisivanje unaprijed sam upoznao buduće putnike i s iskrenim uzbudenjem i radoznalošću očekivao i osobni susret. Poslije završenog putovanja mnogi su nastavili druženje i dopisivanje. Tako je Jožica Štrajhar iz Kamnika već stigla na planinarski rendez-vous u Julijske Alpe s omladinskom grupom PD »Matica-Zagreb« koju je vodio Damir Pinoza. Bila je sa Zagrepčanima i na Velebitu. A sve je počelo na Durmitoru i Tari!

Planinarski susret u Varaždinu. Još riječ, dvije o tradicionalnom susretu u Varaždinu, tri mjeseca nakon putovanja. Tom prilikom se prikazuju dijapositivi, filmovi, razgledaju i izmjenjuju slike. Budući da su sudionici ovakvih putovanja iz raznih mjesta, to je jedini način (iako ne najjeftiniji), da se vidi što je tko snimio. Takav susret je uz večeru i glazbu. Pravo planinarsko sijelo. Kod večere se ponudi pravi ovčji sir koji za takvu priliku pošalju naši crnogorski prijatelji iz sela Javorja i Pitomina kod Žabljaka. Možete zamisliti iznenadenje, kada je 1984. godine, u pola noći, ušao u restoran gdje je susret organiziran, poštar s dva paketa iz Žabljaka. U njima su nam poslali ovčji sir Joša Šibalić iz sela Pitomine i Gojko Kavedžić iz Javorja. (Sve je to, jasno, bilo unaprijed dogovoren i pripremljeno.)

Naš treći susret (1986) organizirali smo 18. listopada u planinarskom domu »Anka Ivić« na Ravnoj gori. Odlučili smo se za naš planinarski dom zbog toga što je to bilo jeftinije i što smo u planinarskom ambijentu uspjeli postići pravo planinarsko raspoloženje. Odazvalo se 33 sudionika putovanja: iz Radovljice, Prevalja, Dravograda, Maribora, Samobora, Zagreba, Varaždina, Čakovca i Graza. Svaki je autor pokazivao svoju kolekciju dijapositiva u boji, snimljenu na splavarenju ili na planinarskim stazama Durmitora. Danilo Pisnik iz Prevalja projicirao je kolor film sa plavarenja Tarom a filmski dio večeri Dušan Tončić iz Varaždina upotpunio je filmom o planinarskim pohodima po Durmitoru. Posebno je sve prisutne oduševio tridesetminutni film, koji je snimio Danilo Pisnik na splavarenju. Na izboru kadrova, kompoziciji filma, kvaliteti snimanja (i unatoč ružnjem vremenu), pa, ako hoćete i na izboru glazbe, mogli bi mu mnogi profesionalni snimatelji zavidjeti. Iako Danilo ima snimatelsko iskustvo, ovdje je u film pretočena i ljubav za Taru i prirodne ljepote. Ovo je najljepši film o splavarenju Tarom koji sam do sada vidoio.

Na ovakvom susretu se ugovaraju novi planinarski pohodi, raspravlja o programu za drugu godinu, ponovno utiskuje prigodni žig u iskaznice, dnevničke i na razglednice s pozdravom onima, koji nisu mogli doći u Varaždin na susret.

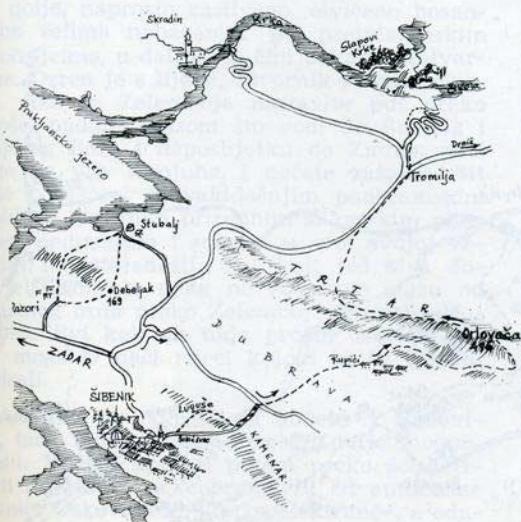
Šibenskim planinarskim stazama

ANTE JURAS
SIBENIK

Sibenik je poznati turistički i izletnički centar. Turisti ga posjećuju zbog izuzetnih prirodnih ljepota njegova kraja (dva nacionalna parka: Kornati i Krka), brojnih kulturno-povijesnih spomenika, otočnog arhipelaga sa širokim mogućnostima odmora i rekreacije, a u posljednje vrijeme i njegovo brdovito zalede postaje predmetom sve većeg interesiranja.

Reljef šibenskog kraja pitom je i blago valovit sa širokim oblicima u kojima prevladavaju dinarski elementi pružanja sjeverozapad—jugoistok. Usporedno s obalom naizmjence se nižu vapnenačka užvišenja i široka krška udubljenja. Prvi obalni niz čini Debeljak (169 m), Gvozdenovo (219 m), Kamenar (257 m) i Burnjak, te Oblić (237 m) i Popelj (193 m) koji obrubljuju Dubravu s jugozapada. Drugi niz karakterizira najviši dio reljefa s Trtrom (Orlovača, 496 m) uzdignutim na sjeveroistočnoj strani Dubravsko-Biranskih udubljenja. Stijene su po sastavu pretežno vapneci različite starosti i otpornoći, ali se javljaju i zone dolomita, koji je jako trošan i pretvara se u pjesak. Krajnji zapadni i sjeverozapadni dijelovi šibenskog zaleda prelaze u golu vapnenačku zaravan kojom su rijeke Krka i Čikola usjekle svoje duboke i strme kanjone.

Planinarske mogućnosti ovoga kraja dobro su poznate, pa je Planinarsko društvo »Kamenar« Šibenik markiralo veći broj najinteresantnijih planinarskih staza. U želji da tim stazama prođe što veći broj planinara i izletnika, opisat ću neke od njih.

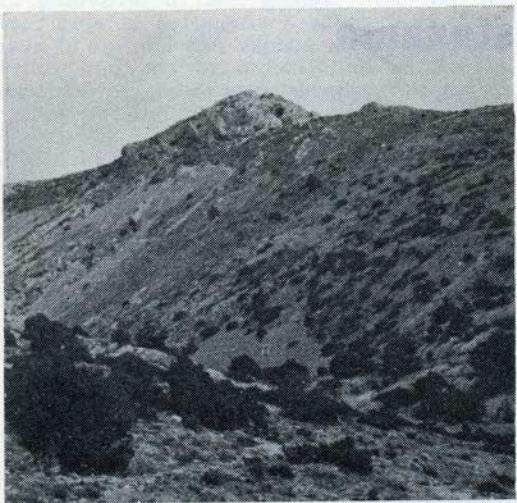
Na vrhu Orlovače (496 m)

Foto: I. Antunac

1. **Selo Rupići (Dubrava) — vrh Orlovača (496 m) — Tromilja, 5 sati hoda.** Od Šibenika asfaltnom cestom do sela Rupiće (6 km), a dalje pješice markiranim stazom do Orlovače. Od Orlovače stazom koja se gubi prema sjeverozapadu po hrptu Trtra do mjesta gdje se nailazi na bolju stazu što skreće udesno. Tom stazom se nastavlja do mjesta gdje se može ocijeniti da je lako sići na Tromilju. Preporučujemo, tom prilikom, posjetu slapovima Krke (dio Nacionalnog praka »Krka«) koji su od Tromilje udaljeni dva kilometra. Na Tromilji se nalazi vrlo zanimljiv skomonik palim borcima NOR-a ovog kraja.

2. **Subićevac (trafostanica) — Luguče — Rakovo selo — Rupići — Orlovača (496 m), 3 sata hoda.** Od trafostanice na Subićevcu (park-šuma iznad Šibenika) markiranim stazom kroz lijepu šumu do hrpta brda Luguše, zatim desno na put koji vodi prema Dubravi i Rakovo selu. Slijedeći markacije kroz polja, Rakovo selo i Rupiće skreće se udesno stazom koja zaobilazi vrh Orlovaču s desne strane i penje se na vrh. Na vrhu je postavljena kutija s upisnom knjigom i pečatom. Za Dan oslobođenja Šibenika, 3. studenoga, tradicionalno se organizira uspon na Orlovaču.

3. **Zeljeznička stanica Dabar (selo Vrpolje) — Prijevoj iznad sela Konobe — Orlice (509 m), 3 sata hoda.** Vlakom od Šibenika do Dabara, a zatim pješice markiranim stazom koja se penje između Petrinovice i Bajne Glave na jug te spušta ispod brda Križine (osta-

Pogled na Orlice (509 m)

Foto: Z. Antunac

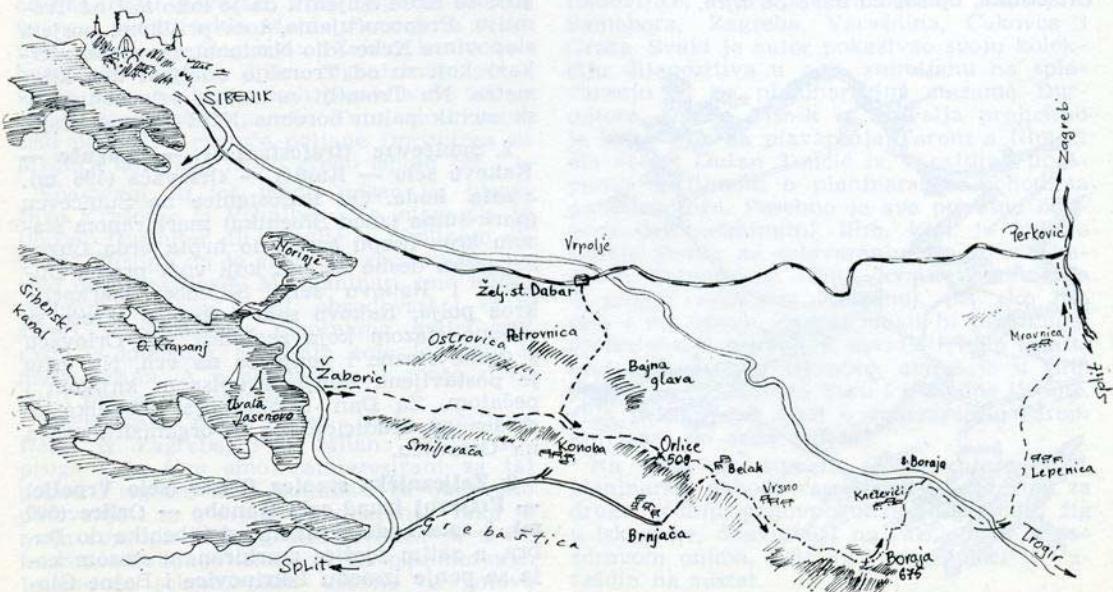
je s desne strane) i ponovo penje prema prijevoju u pravcu sela Konobe. Od prijevoja treba skrenuti na istok slijedeći markaciju i postepeno se penjati prema Orlicama. Orlice su djelomično ravan vrh, visok 509 m. S njega se pruža lijep pogled na sve otoke Šibenskog arhipelaga i na sva okolna brda i planine.

4. Selo Žaborić — Perković, 7 sati hoda.
Iz Šibenika autobusom u pravcu Primoštena do uvale Jasenova (iza sela Žaborića) pa dalje pješice po dnu uske doline između Ostrovice i Smiljevače na istok. Stazom se, nadalje, penje uz obronke Smiljevače prema selu Konobama. Sa raskrižja se, gdje na sje-

ver ide markirana staza prema Vrpolju, a nemarkirana prema Konobama, skreće prema istoku markiranim stazom do vrha Orlice, a zatim silazi prema selu Vrsnom i od kuća Budimira skreće prema jugoistoku na vrh Boraje. S vrha Boraje (675 m), uz desni rub šume, skreće se do bunara u naselju Kneževiči, a onda asfaltnom cestom prema Ljubitovici do prvog raskrižja prema Lepenici. Od Lepenice staza vodi prema sjeveru do sela Mravnica, a od Mravnica dalje cestom do Perkovića.

5. Brnjača — Boraja, 4 sata hoda. Polazak je iz Šibenika autobusom koji za pola sata stiže u selo Brnjaču (područje Grebaštice). Od Brnjače, vidljivom stazom, uspinje se prema brdu Ivan i dalje preko sela Belaci i Nakići stiže u Budimire. Na izlasku iz sela Budimiri staza vodi na vrh Boraje (675 m). S vrha se pruža jedinstven vidik na okolne dalmatinske planine, Velebit i otroke. Od vrha se sjeveroistočnom stranom brda spušta u selo Boraju. Slabo prohodnom stazom treba se pažljivo spušтati prema prekrasnoj šumi alepskog bora iz koje se izlazi na veliki ozidanu bunar zvan Lokva. Od bunara put vodi kroz zaselak Marićići i pored velike seoske cisterne (izgrađena 1800. godine) stiže na asfaltnu cestu Trogir—Boraja—Vrpolje—Šibenik. Pored krčme »Boraja« treba sačekati autobus za Šibenik. U planu je postavljanje kutije s upisnom knjigom i pečatom na vrhu Boraje.

6. Stubalj — Debeljak — Razori — Stubalj, 2 sata hoda. Na Debeljak (169 m) se stiže markiranim stazom od sela Stublja (jedan od zaselaka Bilica), koja preko Razora ponovo vodi do Stublja. Stubalj je od Šibenika udaljen 6 km asfaltnom cestom. Autobusne veze su česte. U Stublju i Razorima

nalaze se značajni spomenici koji nas sjećaju na teške dane NOB-e u ovom kraju. Razori su za vrijeme NOR-a bili partizanski punkt i baza, prihvatište ranjenih boraca, sklonište ilegalaca i preko njih je išla veza iz Sibenika za Bilice, Zaton i Raslinu. Polovinom lipnja 1944. njemački su okupatori i četnici Razore do temelja spalili. Njegove nedužne stanovnike, uglavnom žene, starce i djecu, zatvarali su i na zvijerski način ubijali. Od tada zidine i zgarišta ostaju kao nijemi svjedoci i uspomena na ta fašistička zvjerstva i divljanja.

Clanovi PD »Željezničar« Zagreb i »Kame-

nar« Sibenik tradicionalno organiziraju za 1. maj — praznik rada, uspon na Debeljak. Na vrhu Debeljaka članovi »Željezničara« su postavili kutiju s upisnom knjigom i markirali stazu. Pečat se može dobiti u Stublju, kod obitelji Milić.

PD »Kamenar« završava i markiranje staze »Tragom Prvog šibenskog partizanskog odreda«. Staza polazi od Piska (brdo iznad Sibenika) preko sela Dubrave — Danila Birnja — Danila Kraljice — Badžima — Živkovića — Brnjice — Siritovaca — Drniša i završava u Planinarskom domu na Promini. Staza se može prijeći za dva dana.

Konjuhom, hodeći

MARKO DIVKOVIĆ

TUZLA

Ima planina koje svoju privlačnost pokazuju na poseban način, nekako domaćinski prisno, kao da je riječ o dragoj osobi, koju, eto, ne vidamo često, pa se poželimo. Tako, neki nesvakidašnji osjećaj obuzme sve one koji kroče stazama Konjuh-planine, istog onog Konjuha o kojem su pjevali proleteri, o kojem i mi danas pjevamo.

Konjuhu možete prići odakle god to želite, sa svih strana svijeta, bezbrojnim stazama. Jedno je sigurno: sa svake strane se otkriva neodoljivom privlačnošću. Namjeravate li doći iz sela Željova, nećete pogriješiti. Za ne-puna dva sata šetnje preko Marinog brda, stižete na Zelembaj, vrh visok 1060 metara, gdje jednostavno morate zastati. Ne zbog omdora, jer se ovom stazom ne možete ni umoriti. Zastati morate pred jedinstvenim pejzažom dokle pogled doseže. Ispred vas je pitoma Sprečka dolina s plavetilom Majevice, a baš to polje, naprsto razliveno, oivičeno bosanskim selima nabacanim po preplaninskim brežuljcima, u daljini se čini nekako nestvarnim. Ozren je s lijeve, Javornik s desne strane. Ako sa Zelembaja nastavite put preko Ploče, nadalje stazom što vodi do Ravneg i Šupljeg Bora i naposlijetku do Zidina, stići ćete na vrh Konjuha, i nećete zažaliti. Bit ćete počašćeni nesvakidašnjim panoramskim vidikom, goleminim prirodnim slikarskim platnom, nedirnutim i snenim u svoj svojoj veličini i postojanosti. Oni koji još nisu doživjeli Konjuh, neka ne zaborave stazu od Marinog brda preko Zelembaja, do vrha Konjuha. Svi koji su tuda prošli, ushićeni su, ne mogavši naći riječi kojom bi tu ljepotu opisali.

Ali, ako ste odlučili da dođete iz Banovića, tada možete birati između dvije mogućnosti. Možete krenuti putem preko sela Hrvati do Mačkovačke brane, ili od autobusne stanice Oskova kod »Termoelektrane«, a odašte asfaltnom cestom do već spomenute bra-

ne, odakle se za još jedan sat hoda stiže do »Zlače«, odmarališta banovičkih rudara, te za još nepun sat do planinarske kuće na Zobiku. Ovaj prilaz dovest će vas do vrha Konjuha, ili na Zelembaj, šta je po volji, momlím!

Oni koji odluče da krenu pravo na Konjuh, na njegov najviši vrh, ponovo mogu birati između dvije staze, obje uredno markirane. Prije nego odlučite kojom od njih da krene-te, za ljubav bistrih planinskih potoka popijte šolju čaja u kući na Zobiku, kutku za odmor, za dušu, za oči. Osjetit ćete stotinu razloga da ovamo ponovo dođete. Jedna staza vodi serpentinama prema Vardi, uzvisini nad kanjonom Velike Zlače, a zatim nastavlja malo blažom kosom do Malog Konjuha. Ne žurite dalje, već nekoliko trenutaka poklonite toj prkosnoj osmatračnici. A, ako ste još došli u maju, tada ste izabrali najlepše vrijeme. Vidjet ćete zbog čega. Druga, isto tako lijepa, ali mnogo teža staza, nazvana imenom revolucionara i državnika Edvarda Kardelja, naglo se uspinje od Zobika, sa 570 metara, pravo na vrh, na 1328 metara. Uđahnite dobro, jer će vam taj dah zaista i trebatи. Staza uz nos, kako to planinari vole reći, vodi strmom i oštrom kosom, s koje jednostavno nemate kud skrenuti, već pravo uzbrdo, a za uspon je potrebljano malo više od dva sata. I ova staza je markirana, a taj posao znalački su uradili, tko bi drugi, planinari, vrijedni članovi PD »Husinski rudar« iz Banovića. Tek, da se zna.

Konjuhu možete prići i iz Kladnja, ako krenete putem što vodi do »Muške vode« i nastavite do naselja rudara »Rudnika magnezita«, idući uz rijeku Drinjaču. Petnaestak minuta od rudničkih nastambi počinje markirana staza prema vrhu, preko Bijelog brda. Na cilju ste.

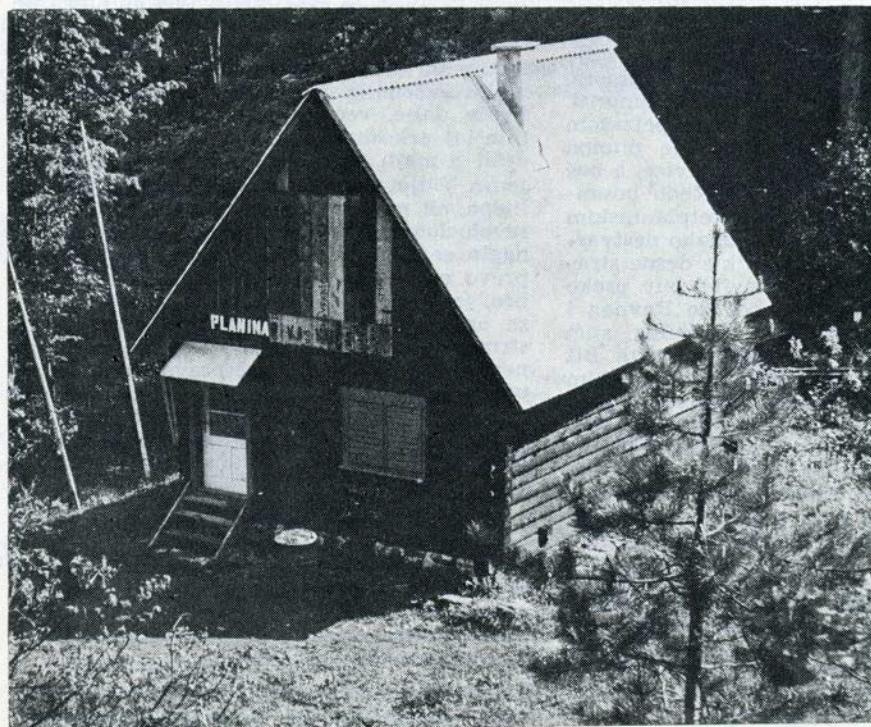
Osim već spomenutim, na Konjuh možete stići i stazom što vodi iz Stupara, s jugoisto-

ka. U posljednje vrijeme sve više planinara koristi se ovim prilazom, s posebnim razlogom, dabome. Markirana staza starta na mostu preko Zatoče, a zatim nastavlja predvremenim puteljcima ciklama, dijelom uz ponirući potok, sve do sela Olovci, do planinarske kuće »Javorje«. Tu, na nadmorskoj visini od 1022 metra sagradena je omanja kuća, a sagradili su je planinari iz Energoinvestove »Tvornice transportnih uredaja« iz Tuzle. Nadomak vrha Javorje, po kojem je i dobila ime, ova kuća predstavlja pravi planinarski raj, i ne samo za njih. Bez pristranosti, molim, jer... uostalom uvjerite se i sami. I, ne zaboravite uspon na vrh Javorje! Odatle, s visine od 1209 metara nad morem pruža se prilika za zanesenjačko panoramsko razgledanje visova Javornika, Sokoline, Zvijezde, s razglednicom Vlasenice što se otvorila i razlila prema padinama Birča.

Kamo dalje namjeravate? Želite li na vrh Konjuha? Za nekih pet sati šetnje, preko Siroke ravni, Polomnog brda, stižete do željenog cilja. Spomenutom stazom vodi trasa tri transverzale, Tuzlanske, Planinarskog puta Konjuhom i najmlađe, Šeste proleterske istočnobosanske NOU brigade. Ako ste se umorili ili iz tko zna kojih razloga ne želite nastaviti put u tom pravcu, ili jednostavno želite promijeniti smjer kretanja, ne mari, ne morate se vraćati istim putem. Bit će dovoljno da pratite markaciju, one crvene krugove s bijelom točkom u sredini, koji će vas do-

vesti na Miljkovac. Na maloj zaravni nalazi se spomen-obilježje borcima proslavljenje Šeste brigade, palim u borbi protiv ustaša. Nadaљe, spuštajući se istočnim padinama Konjuha, stižete do Suhodola i proplanka Korita, gdje se u podnožju šumovitih padina nalazi grob narodnog heroja, husinskog rudařa Peje Markovića, kojem je posvećena pjesma »Konjuh planinom«, nastala iz pera Miloša Popovića-Đurina. Od Korita dalje vidi šumska cesta, a odatle do Mačkovca i — kamo vam je volja.

Nije ni to sve! Konjuh možete doživjeti dolazeći mu iz još jednog pravca, onog koji vodi iz sela Maoča uz obale Krivaje, što svojim brzacima razdvaja obronke Konjuha od mrkog Tajana. Iz te pitomine najprije baćite pogled prema uzvisini Brezine, dokle se stiže za oko dva sata hoda, ponajprije laganog, a potom onog što na čelo tjera znoj i muti pogled. Nakon uspona na Brezine očekuju nas stoljetne šume smrče i jele, što u svoja njeda primaju sve dobromjerne. Prateći markaciju, za nepuna tri sata stiže se do vrha Konjuha, a za isto toliko vremena do već spominjanog Zelemboga, ali u suprotnom smjeru, onom što vodi ulijevo. Oni koji se odluče da krenu ka vrhu, neka se obavezno zaustave u njegovu podnožju, nakon lagane šetnje preko Zidina, tek predaha radi, promatrajući usput kako neumitni Zub vremena polako ali sigurno upropastava nekada lijepu brvnaru. Odatle, do najviše kote Ko-

Kuća na Zobiku

Polomno brdo na Konjuhu

Foto: Marko Divković

njuha, dijeli vas svega dvadesetak minuta. A na vrhu — drvena klupa, za odmor umornih nogu, za podsjećanja. Na tom mjestu, na vrhu Konjuha, godine 1942. odmarali su se i borci Ozrenskog partizanskog odreda, kada su na najvišoj točki ove planine istakli crvenu proletersku zastavu. Njima u spomen podignuto je mramorno obilježje, da svjedoči o njihovoj borbi, da govori i opominje.

U koje godišnje doba doći na Konjuh? O tome ne morate razmišljati, nije potrebno. Kada god krenete ponijet ćete pregršt prelijepih utisaka, s razlogom, dakako. Ako ste se odlučili da dodete zimi, onda neka to bude u februaru, i to polovinom mjeseca. Tada planinari Banovića izvode zimski uspon na Konjuh Kardeljevom stazom, u znak sjećanja na njegovu ličnost i djelo, povodom godišnjice smrti.

Za one sa »skautskim« nosom, zima na Konjuhu pokazuje svojstvene joj čari, jer će takvima biti odista zanimljivo čitati tragove, procjenjujući prije koliko vremena se promuvala divlja svinja ili neka druga zvjerka bogatih Konjuhovih šuma.

Proljeće spominjem iz sentimentalnih razloga. Tada padine Konjuha odišu mirisom neodoljivog narcisa, što zajedno sa perunkom i neizbjježnom vresikom obogaćuje duh i utiskuje svoj pečat. I, molim vas, ne uzne-

miravajte mladog jelena i tek probuđenog medu. Nije lijepo, nije pametno.

Ljeto Konjuhu daje poseban sjaj, kada zašume stoljetne krošnje, tek da se jave, kada vjetri odnosi umor dajući snage za nastavak puta. Mnogi će reći, proljeće je najljepše. Možda je tako a poslovica kaže: o ukusima ne vrijedi raspravljati. Proljeće jeste lijepo. Ljeto također, ali jesen, to je tek nešto. Ona će vas sigurno odvesti na Mali Konjuh, pa samo uzgred napominjem da bacite neki pogled na mladi brezik. Ako u tom promatranju ostanete i nekoliko sati, uživajući u najljepšim ovozemaljskim bojama, ne odgovaram. Razloga da se zadržite ima na pretek. Vidjet ćete i zašto.

Ljubitelji šumskih plodova i oni što u svakom žbunu i šumarku traže ponešto za svoj vječito prazan želudac, pažnja! Krvotočna rujnica, lactarius deliciosus, gotovo je ovladala Konjuhovim šumama. U tom osvajačkom pohodu u stopu je prati sunčanica, dok se dostojanstveni vrganj još uvijek drži nekako po strani. Još nešto važno. Mnogocijenjeni i traženi tartuf i ovdje je pustio svoju gomolju, pa oprobajte sreću, tek za provjeru gastronomskih vještina.

Eto, toliko pruža Konjuh. I više! Zato, na kraju, samo jedno: do viđenja na Zobiku, Javorju, Zidinama, Polomnom brdu...

25 godina rada PD »Kamenjak« u Rijeci

VIKTOR STIPČIĆ

RIJEKA

14. prosinca 1961. godine, prije 25 godina, osnovano je na Rijeci novo društvo na poticaj grupe mlađih članova dotadašnje planinarske sekcije »Zanatlija«, koja je djelovala u okviru PD »Platak«. Skupština mu je na prijedlog poznatog čakavskog pisca i novinara, Ljubomira Pavešića-Jumba, dala ime »Kamenjak«, simbol primorskog krša i događaja iz herojske NOB-e.

Srebrni jubilej, društvo koje je prve godine imalo svega stotinjak članova, dočekalo je značajnim rezultatima i na značajnom mjestu u planinarskoj organizaciji SR Hrvatske. Prema članskim markicama, koje se evidentiraju u Planinarskom savezu Hrvatske, društvo je prošle godine bilo najmasovnije u Hrvatskoj. Djelatnosti nisu mjerljive, ali je sigurno jedno od najaktivnijih u SR Hrvatskoj i među aktivnjima u zemlji. Evo nekoliko podataka o značajnijim djelatnostima društva, na teografiski način.

Članstvo društva čini podmladak, omladina, radni ljudi i sve druge strukture. Kroz proteklih 25 godina društvo je evidentiralo blizu 15.000 građana svih struktura koji su se povremeno uključivali u rad. Samo je u 1984. evidentirano da su članarinu uplatila 2784 člana — najveći broj u SR Hrvatskoj u jednom društvu. Društvo najaktivnije djeli na Rijeci, ali je svoju djelatnost širilo posebno na Istru, gdje su najprije osnovane sekcije (Pazin, Labin, Pula, Umag), koje su poslije prerasle u samostalna planinarska društva. Danas djeluju sekcije u Rovinju i Krku. U udruženom radu grada Rijeke društvo jeiniciralo osnivanje sekcija u 27 radnih organizacija. Radu s mladima posvećivana je posebna pažnja te su sekcije osnovane u 8 škola i na dva fakulteta. Također je značajna aktivnost pokrenuta u prigradskim mjesnim zajednicama.

Od samog svog osnutka društvo veliku pažnju posvećuje planinarskim objektima. Već druge godine svog postojanja ospozobljava vlastitu planinarsku kuću u zaseoku Okriviju u općini Čabar. Kuća je u nevremenu izgorjela te se ospozobljava nova, mnogo veća kuća u zaseoku Frbežarima kod Tršća. U međuvremenu pristupa se izgradnji planinarskog doma, danas popularnog »Hahlića«. Osim brige za izgradnju i održavanje domova, društvo je uredilo mnogo planinarskih puteva, a brine se i o dijelu »Riječke transverzale«.

Od svog osnutka društvo provodi veoma uspješno nekoliko trajnih djelatnosti, npr. takmičenje za »Nagradu planine«, pri kojem takmičar osvaja počasnu značku ako pečatima dokaže da je »osvojio« planinskih vrhova čija ukupna visina ima zbroj veći od 100.000 metara.

Informiranje je briga društva od postanka. Prvih 10 godina izdavalо je »Društvene vijesti«, koje su 1970. godine, kao prilog planinara proslavili Oslobodenje Rijeke, prerasle u regularno glasilo — danas popularni »Planinarski list«. On već 15 godina uspješno izlazi i to na volonterskoj osnovi. Posljednjih godina list je redovito izlazio u 4 broja godišnje, s tiražom od 5500 primjeraka. Nažalost, radi visokih troškova tiskanja, list u buduće ne može redovito izlaziti.

Veliku važnost društvo pridaje propagandi kao što je izdavanje plakata, informiranje putem radija, televizije i štampe. Jedno vrijeme vodilo je planinarsku rubriku u dnevniku »Novi list«. Održavaju se animativna predavanja, s prikazivanjem dijapositiva, u školama, udruženom radu itd.

Alpinizam svih riječkih društava objedinjen je u alpinističkom odsjeku »Kamenjaka«. Alpinisti su zabilježili uspjehe na nekoliko pohoda u velegorja izvan granica naše domovine, pa i Evrope. Redovno se organiziraju tečajevi koji okupljaju omladinu i pripremaju je za najkomplikiranije akcije u slučaju potrebe općenarodne obrane. U tom pogledu značajne su i skijaške djelatnosti. Društvo je, posebno u razdoblju pasivnosti »Ski kluba«, bilo nosilac skijaštva u gradu Rijeci. Organiziralo je ospozobljavanje stručnih kadrova, a također i članova u osnovnim skijaškim vještinama.

Priređen je sijaset tečajeva iz topografije i orientacije. Povremeno sudjeluju članovi na orientacijskim natjecanjima. U sklopu memorijalnih svečanosti »Lipa pamti« društvo je bilo organizator orientacijskog natjecanja nekoliko godina.

Posebna pažnja posvećena je njegovanju revolucionarnih tradicija herojske NOB-e za što je društvo dobilo visoko republičko priznanje: Plaketu SUBNOR-a SR Hrvatske »Putevima revolucije«. Treba podvući inicijativu i suorganizaciju »Kruga bratimstva« u kojoj je uključeno po jedno planinarsko društvo iz svake republike i pokrajine. »Kamenjak« je također, u okviru suradnje grada Rijeke s pobratimljenom Ljubljonom, pobratimljen s PD »Ljubljana — Matica«. Održava veoma uspješnu suradnju s velikim brojem planinarskih društava diljem čitave zemlje, pa i u inozemstvu, radi razvijanja drugarstva i međusobnog upoznavanja.

»Kamenjak« je predlagao da pohod planinarske organizacije Titovom vrhu na Šar-planini postane tradicionalni memorijalni pohod u okviru proslave »Dana mладости«. Danas se svake godine na Titovom vrhu okuplja po nekoliko tisuća planinara. Članovi »Kamenjaka« na ovim su pohodima redovno najmasovniji, a kad se tome doda da se po-

hod organizira na čisto volonterskoj osnovi i da svaki posjetilac sam snosi troškove puta do daleke Makedonije, lako se može sagledati kvaliteta te prirede.

U povodu 40. godišnjice historijske »Pazinske odluke« da se Istra i Rijeka vrate matici domovini, »Kamenjak« je organizirao masovni pohod na Učku. Pozvana su pobratimljena društva iz čitave Jugoslavije kao i mnoga druga društva. Memorijalni pohod na Učku bio je »pun pogodak«. To je postalo mjesto okupljanja i druženja planinara iz čitave Jugoslavije, pa i iz inozemstva, koji tako trajno obilježavaju taj povijesni događaj.

Sve akcije prožete su i dopunskim sadržajima, od zaštite prirode, do upoznavanja orientacije, prirodnih, kulturnih i historijskih znamenitosti. Teško je obuhvatiti sve djelatnosti društva u proteklih 25 godina. Detalje će zainteresirani moći saznati iz Spomenice koja bi trebala ugledati svjetlo dana na sam dan jubileja, a može se naručiti kod tajnika društva (stajat će oko 700 dinara).

Na kraju još nekoliko značajnih redovnih djelatnosti:

— Članovi društva redovno i masovno sudjeluju na lokalnim, republičkim i saveznim zborovima, sletovima i drugim akcijama diljem naše domovine.

Alpinistika

RIJEČKA TVORNICA KONOPA PROIZVODI ALPINISTIČKU UŽAD!

Zahvaljujući naporima »Riječke tvornice konopa« Jugoslavija je postala četvrtu zemlju u svijetu koja je sposobna proizvesti planinarsku užad. Dvogodišnja nastojanja, počev od traganja za sirovinama do izrade užadi krunisana su uspjehom. Proizvedeno je uže koje po kvaliteti ni malo ne zaostaje za austrijskim, američkim i francuskim. To su potvrdili i pripadnici Gorske službe spašavanja iz Kranja koji su na Velom vrhu ispitivali njihovu kvalitetu. Ispitivanju su prisustvovali i predstavnici Speološkog saveza Slovenije, JNA te planinari i alpinisti iz Rijeke.

Preko 20 metara visoka vertikalna stijena na Velom vrhu uz riječku užad, koja nosi naziv »Yucord«, nije bila prepreka vršnim stručnjacima. Užad je bez teškoće izdržala sve napore, a u nekim elementima je za alpiniste bila i kvalitetnija od uvoznih.

— Već 40 godina sam alpinista i mnogo je užadi prošlo kroz moje ruke, govori nam načelnik Gorske službe spašavanja Kranj Emil Herlec. Potpuno sam zadovoljan s riječkim užadima koja niti malo ne zaostaju za uvoznim. Čak lakše prijelazuju uz ruku i ne pale je kao neka uvozna. Mogu reći da je ovo povijesni trenutak jugoslavenskog albinizma.

Alpinisti značenje domaćeg užeta vide u konačnom oslobođanju od uvoza. Računa se da se za sve naše potrebe u zemlji godišnje uvozilo užadi za preko milijun dolara. Za usporedbu: 1 metar austrijskog užeta stoji 15 šilinga, svaki alpinist treba

— Zapaženi su naši uspjesi u organiziranju druženja, javnih priredbi i popularnih društvenih večeri, gdje se uz razonodu razvija drugarstvo, a sve se organizira na volonterskoj osnovici.

— Naši članovi sudjelovali su u nekoliko značajnih pohoda na velegorja: Kilimandžaro, Ararat, Atlas, Mont Blanc, masovno su pohadali Dolomite, Alpe, Karpate, Tatre itd. Najmasovniji je bio pohod na Visoki Atlas u Maroku. Kada smo predlagali da se 1985. obilježi 100 godina od osnivanja prve riječke planinarske organizacije, naišli smo na otpor i taj se jubilej, nažalost, nije slavio.

— Društvo svake nedjelje, pa i subote, organizira neku akciju: izlet, pohod, dobrovoljni rad itd. Nismo na njima zabilježili niti jedan ozbiljniji incident, eksces, nezgodu, jer se organizaciji društvenih akcija pristupa seriozno i stručno. Volonterstvo još i danas dominira, jer društvo s 3000 članova nema profesionalnog službenika niti domara.

Takvim smo radom u ovom gradu, u ovoj regiji, užigli planinarstvo na dostoјnu razinu. Planinarstvo je danas poznato u domovima svih naših sugrađana i svakim ih je danom sve više u našim redovima i u planinama.

posjedovati oko 70 metara užeta, dok klub mora raspolagati sa oko 3000 metara. Kako je izdržljivost užeta u prosjeku 90 sati upotrebe jasno je koliko užadi godišnje troše alpinisti, speleolozi, armija, teritorijalci, vatrogasci i svi ostali kojima ona treba.

S užadima su zadovoljni i predstavnici JNA, koji su i inicirali proizvodnju.

Potpuno smo zadovoljni s prikazanom kvalitetom, govori nam major Slobodan Lončar. Ova užad ni malo ne zacstaje za uvoznom, a to nas sada oslobada potrebe uvoza za što smo odvajali ne mala sredstva. Smatram da je ovo velik uspjeh riječkog kolektiva, ali i čitave zajednice.

Nakon uspješne demonstracije užad će se testirati po UIAA normama u Kranju. Ako i tamo producire svi potrebne testove, u što nitko ne sumnja, užad će dobiti atest, što znači da će ih prihvati naši i strani alpinisti.

— Trud nam se isplatio, govori nam Vidoje Jovanović, direktor »Riječke tvornice konopa«. Uspjeli smo proizvesti kvalitetnu užad od potpuno domaćih proizvoda. U to smo uložili mnogo truda ali i sredstava kroz nabavku potrebnih strojeva. Ipak, nije nam žao, uspjeh je postignut. Već sada pregovaramo oko izvoza užadi u SAD u vrijednosti 300.000 dolara. Računamo da ćemo godišnje izvoziti užadi za 2 milijuna dolara, a u zemlji će ostati još milijun dolara koliko se do sada davalio na uvoz.

(Iz riječkog »Novog lista« od 27. listopada)

Gorska služba spašavanja

ZAHVALA GSS-u NAKON POTRAGE ZA DJECOM NA MEDVEDNICI

Dragi drugovi!

Prilikom zajedničkog susreta roditelja i djece u stanu obitelji Bajčić, svi smo bili jednodušni u ocjeni da se Gorska služba spašavanja odmah odzvala našem pozivu i organizirano krenula u potragu za izgubljenom djecom na Medvednici.

Dugujemo neizmjernu zahvalnost svim spasiocima koji su sudjelovali u ovoj humanoj akciji, te u mrklom mruku, pri nepovoljnim vremenskim uvjetima uložili svu svoju snagu da pronađu izgubljenu djecu.

Premda veoma zabrinuti, znali smo da je potraga za našom djecom vođena od ljudi koji svoj posao rade doista s ljubavlju i entuzijazmom, te

ni trenutka nismo posumnjali u sretan ishod nemile dogodovštine.

Svjesni smo da se vaša plemenita i nadasve ludska pomoć ničim ne može izmjeriti, te da nikakve riječi ne mogu dovoljno izraziti našu zahvalnost. Sretni smo što u ovom gradu postoje ljudi na koje se njegovi stanovnici uvijek mogu osloniti, sigurni da pomoći neće izostati.

Zahvalne obitelji:

Aničić, Anić, Bajčić, Banek, Božiček, Kramarić i Petris i djeca Andreja, Renato, Jadranka, Tatjana, Denis, Suzana i Nenad

Novi prilaz Medvednici

NOVI PLANINARSKI PRISTUP PREMA VELIKOM PLAZURU

Na zapadnom dijelu središnje Medvednice od Ponračevog do Velikog Plazura postoji iz podsljemenskih sela nekoliko označenih staza. Iz Sestine preko Kraljičinog zdenca pa dalje novom turističkom Omladinskom stazom ili preko Medvedgrada i sedla Glog. Do Ponračevoga najviše se koristi staza iz Mikulića preko zaseoka Talani. Staza iz Lukšića preko Medvedgrada koristi se znatno manje pa je markacija dosta zapuštena.

Veliki Plazur (859 m prema novijem premjeru) s Kapelicom sv. Jakoba na vrhu najistaknutija je točka u tom dijelu Medvednice. Prema jugu pruža dva grebena između kojih je izvoriste Malog potoka. Istočni greben, koji ima smjer pružanja blago prema jugoistoku, spušta se na sedlo Glog i po njemu vodi stara staza ravno na Kapelicu. Nažalost, ta je staza postala gotovo neupotrebljiva otakto je probijena cesta iz Sestine na Sljemenu. Odsječena strma padina Velikog Plazura može se na sjevernoj strani svladati samo pravim varenjem. Zapadni greben spušta se točno na jug do mjesta gdje se sastaju Mali i Veliki potok. Po hrptu toga grebena vodi pješački, a u gornjem dijelu i kolski put, koji nije posve nepoznat planinarima, a naročito ne planinarskim sladošćuscima. Sada je ta staza i planinarski označena, tako da je pristupačna i onima koji se teško snalaze na neoznačenim putovima. Razlozi za označavanje nisu bili neophodna potreba za još jednom planinarskom stazom, premda teško da ih može biti previše s obzirom na značenje Medvednice za milionski Zagreb, već prvenstveno estetski. To je sigurno najljepša staza na tom dijelu Medvednice, a ujedno najkraci pristup prema Velikom Plazuru odnosno Rudarskom i Bistranskom sedlu. Označili su ga članovi PD »Novi Zagreb« 10. svibnja 1986.

Markacija počinje kod zadnje stанице autobusne linije Čnomerec–Lukšić, na lijevoj obali Velikog potoka kod mosta. Zapravo je to već dio Mikulića, a linija je produžena iz središta Lukšića nedavno, nakon asfaltiranja oko 300 m ceste do Velikog potoka, čime su podsljemenska sela Sestine, Lukšić i Mikulić povezana bespršašnom cestom. Od mosta na Velikom potoku vrlo je lijep pogled prema Sljemenu, a naročito pažnju privlači atraktivni krov Kapelice sv. Filipa i Jakoba na Medvedgradu, kao i Kapelice sv. Jakoba na Velikom Plazuru. Markacija prati kolski put lijevom obalom potoka oko 300 metara do mjesta gdje se sastaju

Veliki i Mali potok i gdje se naglo, gotovo 150 m uzdiže brdo zvano Kučer, koje je završetak južnog grebena Velikog Plazura.

Tu se pružaju dvije mogućnosti nastavka. Dešno strmo na hrbat Kučera ili ravno kolskim putem zapadnim bokom brda, ostavljajući na prvom odvojku dolinu Velikog potoka, pa zatim u luku na hrbat. Desna varijanta je sasvim neobična za medvedničke prilike te svojom strminom pa i podlogom pruža pomalo alpski ugodaj. Kada se izade na hrbat Kučera staza dalje prati samo bilo kroz miješanu šumu hrasta kritnjaka, bukve i ptitomog kestena. I podloga i položaj staze pružaju ugodaj setnje kroz park. Staza se nakon najviše točke Kučera blago spušta na prijevoj pod Peščenjakom ili Peščenim bregom gdje se s lijeva priključi losi kolski put iz doline V. potoka. Preko prijevoja probijena je prije koju godinu šumska cesta, koja je prekinula stazu i donekle pokvarila estetski ugodaj. Kako padine Peščenjaka na tom mjestu nisu strme, nema zapreke za nastavak kretanja bilom. Napokon staza izlazi na kolski put, ostavlja hrbat grebena i zapadnim bokom u blagom luku dolazi do mjesta gdje preko boka V. Plazura prolazi markirana staza do Gloga za Ponračevovo do doma »Risnjak«. Do toga mjesta potreban je nepun sat hoda. Ravno dalje još pedesetak metara ima do Omladinske staze, a do Rudarskog sedla i doma »Grafičar« slijedećih četrdesetak minuta. Kako je sumska put, kojim lijevo vodi maršnjacia do V. potoka i zatim do doma »Risnjak«, potpuno uništen zbog izvlačenja drva, neusporedivo je lepše prema Ponračevu krenuti isto Omladinskom stazom pa se zatim bilom spustiti do doma »Risnjak«. To svakako vrijedi za vlažno vrijeme, jer je nakon skidanja gornjeg sloja na putu ostala sama ilovača.

Ima, napokon, još jedan razlog zbog kojega je pristup na taj dio Medvednice preko Lukšića drugačiji nego ostali. Vožnja tim izdankom Medvednice između dolina potoka Kuniščaka istočno i V. potoka zapadno, koji završava kod kasarne na Čnomercu, pruža tako lijepo poglede kakvih nemamo niti na jednom drugom pristupu prema podnožju planine. Naročito na zapad preko grebena Mikulića na Kustošiju i do Samoborskog gorja, ali i na Sestine i Sestinski vrh. A sve vrijeme pred nama je cijeli središnji dio Medvednice s dvije kapelice: onom čudesnom unutar Medvedgrada na Malom Plazuru, uskrsrom iz ruševina zahvaljujući konzervatorima, i onom na vrhu Velikog Plazura.

Dr. Nenad Vadić

Markiralo PD »Novi Zagreb«.

Vezni putevi i transverzale

● Planinarska transverzala »Morski partizanski odred«, formalno otvorena 30. svibnja 1982., stvarno je predana na upotrebu tek prošle jeseni. Konačno je tiskan Dnevnik i cijela trasa markirana. Na potezu od Omiša preko Mosora do Splita ima 20 KT koje su prikazane na geografskoj skici u Dnevniku. Organizator je PD »Mosor« u Splitu, Marmontova 2. Za obilazak svih KT dobiva se značka. Trasa ima četiri etape: Omiš – Gata 6h, Gata – Putišća staje 6h, preko Botajne do doma na Mosoru 9h, dalje do Omladinske kuće 2h i silaz do Splita 6h. Mogućnosti noćenja: Putišća staje u skloništu, Dom na Mosoru, Omladinska kuća i privatno u Gatamu.

● Stazama kaštelanskih partizana. U jesenske, zimske i proljetne dane preporuča se obilazak transverzale »Stazama kaštelanskih partizana«, jer klima i vremenske prilike to dopuštaju. Treba kretnuti iz Kaštel Kambelovca do spomen-domu Ante Bedalov te dalje nastaviti put grebena do druge strane u Zagoru do sela Donji Keklami, Stričevići, Topići (rođno

Vijesti

● Dan planinara Splita. Na lijepim padinama Kozjaka u organizaciji PD »Kozjak« iz Kaštel-Sućurca, održan je tradicionalan susret planinara i mnogobrojnih ljubitelja prirode i planinara. Održan je po lijepom i sunčanom vremenu uz prisustvo preko 300 učesnika. Susret se po već starom običaju održava u početku X mjeseca tako je i ove godine održan 5. listopada. Na planinarskom domu »Putalj« našli su se tako predstavnici: PD »Mosor«, PD »Kozjak«, PD PTT »Marjan«, PK »Split« imnogi članovi planinarskih sekacija, koji su se uz prigodni program i veselicu dogovorili o budućem zajedničkom radu.

● PD »Ravna gora« iz Varaždina bilo je vrlo aktivno prošlog ljeta. Bili su na Razoru, Stenaru, Krkiškim podima, Durmitoru, Magliću, Sletu planinara Hrv. zagorja na Grebengradu, Peci, Uršljoj gori, Bohoru, Pohorju itd. Alpinisti su se penjali u Paklenici, na Mosoru, Kornatima i Dolomitima. Planinari ronjoci, 6 članova, izveli su neskvakidašnju akciju: preronili su Gornje jezero (2154 m) na Krkiškim podima.

(Mira Šincek)

● PD »Novi Zagreb« izdalo je novi broj svog lista »Izvora«, u kojem je pored ostalog i vrlo zanimljiv opis nove staze na Medvednici od Mikulića na Veliki Plazur. Ovu je stazu društvo uređilo i obilježilo u svibnju ove godine.

mjesto Ante Topića-Mimare), Kozruči (Marovići), Brštanovo i Dubobača. Odатle preko Boroviča i Marića staje do vrha Kozjaka, te silaz perko planinarskog doma na Putalju do Kaštel Sućurca. Na svakoj kontrolnoj točki su domaćini vrlo gostoljubivi, ponudit će sve što imaju. Put traje 10 sati. U spomen-domu »Ante Bedalov« se nalazi i sklonište, gdje se svaki obilaznik može skloniti, čak i prenoći. Koristeći put prema Birnju možete navratiti na Malačku, gdje se nalazi planinarski dom adaptiran od bunkera iz drugog svjetskog rata, te poseban planinarski »salon«, lijepo ureden iznutra, kao i vanjski okoliš, za ugodan boravak planinara. (Josip Sakoman)

● Proslavu 10-godišnjice Koprivničkog planinarskog puta 7. studenoga simbolično je otvorio predsjednik Poslovodnog odbora SOUR-a »Podravka« Koprivnica, drug Stjepan Kapusta. O djelovanju planinara iz Koprivnice, te o Danu oslobođenja Koprivnice govorio je drug Đuro Pokrajac. Na startu kod Peska (309 m) okupilo

se preko šest stotina planinara iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Hrvatske. Najbrojniji su bili članovi PD »Željezničar« Zagreb, njih 55. (Josip Sakoman)

● Produžetak Medimurskog planinarskog puta. U nedjelju 5. listopada PD »Železna Gora« iz Čakovca predalo je na korištenje drugu dionicu Medimurskog planinarskog puta (MPP), kojim se od rekreacijskog centra Čakovčana — »Medimurske hiže«, došlo u središte briježnog područja Medimurja, točnije, do drugog po popularnosti izletišta — Vuknovca. Planirano je da se do konca lipnja 1987. trasira i obilježi taj planinarski privijenac do Strigove, koju s gravitirajućom okolicom neki povjesničari i putopisci nazivaju »biser Medimurja«. Da bi se samima sebi zadani rok održao, nešto od poslova obaviti će se još jesen. Kakva važnost pridaje se u ovom kraju »med dve vodam« MPP-u, posebno potvrđuje i činjenica što je otvorenje te druge dionice obavio osobno predsjednik Općinske skupštine Čakovec, mr Slavko Bubek.

(Franjo Marciuš)

● Sajam Planinarske opreme u Zagrebu. Nakon nekoliko spontano organiziranih sajmova planinarske opreme, na kojima je primjećeno veliko zanimanje posjetilaca, pokazala se potreba da ova korisna akcija poprimi trajni karakter, što će vjerojatno obradovati sve ljubitelje planina. Ubuđene će se zato sajam planinarske opreme održavati jednom mješечно, u prostorijama PD »Zagreb-Matica«, Bogovićeva 7/III, a organizirat će ga kao i do sada članovi Planinarsko-orientacijske sekcije PD »Zagreb-Matica«. Informacije u tajništvu Društva na tel. 421-070 radnim danom od 17–19 sati.

● Obnovljena markacija Javorje – Bitoraj. U sklopu održavanja trase Goranskog planinarskog puta, članovi Planinarsko-orientacijske sekcije PD »Zagreb-Matica« obnovili su dotrajalu markaciju od napuštenih lugarnica na Javorju do vrha Bitoraja. Za ovaj uspon potrebno je oko sat i po hoda, a markacija vodi po bespuću, kroz labirint stijena i vrtića, kroz gustu šumu, a samo načas prekida se doživljaj divlje romantičke prolazeći preko slikovitog dolca Torinice. Kod vrha Mali Bitoraj hvata se bitorajski greben, put postaje orientacijski lakši i za 30 min stiže se do vrha Bitoraja. Desetak min ispod vrha, na drugoj strani, nalazi se atraktivno planinarsko sklonište »Bitorajka«, sagradeno marljivim trudom članova PD »Bitoraj« iz Zagreba.

● Speleološko društvo »Zeleni brda« iz Trebinja u 15-godišnjicu postojanja ulazi brojnim akcijama: najdublja jugoslavenska jama na Durmitoru, nekoliko pećina Dabarskog polja, uređenje speleološkog doma u Zaplaniku (15 km od Dubrovnika), obilazak pećine Kaluderovići ...

● Vijesti iz BiH. Članovi PD »Zvezda« iz Ilijasa javljaju da je uređen i asfaltiran put do doma na Bijambarama i da je na podmolu osvjetljeno pećine Bijambare. Planinarski dom na Ozrenu dobio je novog stalnog domara pa je sada stalno otvoren i opskrbljen jeftinom hranom. Dom Jezerce na Prenju opet je u jednom stanju, pa se članovi PD »Prenj« iz Mostara spremaju da ga poprave.

● Makedonska ekspedicija, čiji je cilj bio Manaslu (8163), sastojala se od deset članova, liječnika i kuhara, iz šest makedonskih planinarskih društava. Nakon razgledanja turističkih znamenitosti Indije, krenuli su sa 130 nosača do bazznog logora. Dosegli su visinu od 6500 m odakle su pokušali ponoviti Poljski smjer na vrh, ali su na visini od 7300 m morali odustati zbog nevremena.

● Reinhold Messner, glasoviti južnotiroolski himalajac i planinarski pisac, poznat po svojim usponima na osamtišćake bez boce s kisikom, osvojio je i zadnji osamtišćak na kugli zemaljskoj, Lhotse. Po povratku je izjavio da je video jetiju i da će se ubuduće posvetiti tom pitanju.

• Slovenska ekspedicija na Karamorum potpuno je uspjela. Osvojila je Broad Peak (8047) i Gasherbrum II (8043). U južnoj stijeni K2 Tomo Cesen je ispenjao novi smjer po južnom stupu (ocjena V plus, 2700 m) za 18 sati, ali je ispod vrha, drugog po visini na svijetu, morao odustati zbog pogoršanja vremena.

• Ledne titanske klinove iz SSSR-a prodajem. Težina po komadu 90 grama, cijena 3000 dinara (popust na veću količinu) Nebojša Đorđević, 11000 Beograd, Poste restante.

• Sastanak 60-godišnjaka, vršnjačka, koji je potaknuo splitski planinar prof. Milan Sunko (vidi NP broj 5-6, str. 111), održan je u rujnu i obilježen usponom na Dinaru. Sudjelovalo je sedam članova i jedan od njih je najavio o tome prilog za naš časopis.

• Radna akcija na Malački. Među planinariPK »Split« iz Splita na dan 18. listopada radili su i planinari PD »Željezničar« iz Zagreba na obnovi i adaptaciji planinarskog skloništa Malačka. Naine, 12. listopada uputili smo se na Malačku, potom preko Biranjau Kaštel Lukšić. Tu smo saznali, da će 18. listopada (subota) biti radna akcija, pa smo odlučili iskoristiti priliku našeg odmora u Kaštel Lukšiću za tu akciju. Radili smo na izgradnji ogradi, najteži posao rad s betonom, po lijepom i sunčanom danu. Svi su radili o svojem trošku, jedino su domaćini ponudili čaj, kavu i bevandu, kako bismo lakše izdržali teže poslove. Posebno što nas je zadivilo, to je, da su to većinom bili planinari starije dobi i nisu se ustručavali raditi tako težak posao. Primjer planinara PK »Split« može poslužiti drugima, kako se u teškim uvjetima može postići željeni cilj uz dobru volju.

(Josip Sakoman)

• Samoborska zbirka Ivica Sudnika. Samoborski planinari i muzealac Ivica Sudnik izlagao je u Samoborskom muzeju od 17. svibnja do 15. lipnja zbirku crteža i grafika koju je smišljenim odabirom izdvojio kao cjelinu iz svoje kolekcije skupljane mnogo godina. Time je jedan mali dio Sudnikovog hvalje vrijednog djelovanja izložen kulturnoj javnosti. Među eksponatima, kojih je bilo 89, najzanimljiviji su oni najstariji, počevši od 1821. godine. Izložba je popraćena ukusno tiskanim katalogom, s nekoliko reprodukcija. (Z. P.)

• Pješačenje oko Omladinskog jezera. I ove godine je u organizaciji Turističkog društva »Omladinsko jezero« iz Lokava održano

tradicionalno pješačenje oko jezera. Na stazi dugoj 15 km bio je velik broj starih i mladih sudionika. Organizirana je okrijepljena stanica a svaki pješak oko jezera dobio je i nagrade. Za njih je upriličen i partizanski rukavac. (D. M.)

• Izložbu u povodu 50 godina svog planinarskog rada priredio je makedonski planinar iz Tito-vog Velesa Kiro Angelov »Bakalče« u svom stanu 29. lipnja. Započeo je planinariti prije 50 godina u Turističko-planinarskom društvu »Jug« u Skoplju kao 13-godišnji dječak. Izložba se sastojala od izabranih fotografija i originalnih dokumenata, među kojima i Kirovim članskim iskaznicama. Na otvorenju izložbe imao je punu kuću građana i planinara.

(Z. P.)

• Pejzaži šume i planine naslov je izložbe slike koju je organizirao početkom ove godine slikar Karlo Posavec u Galeriji »Ravnice« u Zagrebu. Kao što i naslov izložbe kaže, motivi su inspirirani prirodom i planinom i zato su planinari sa zanimanjem razgledali. (Z. P.)

• Kutija sa žigom na Poštaku (1425 m). S »Južnih Ličkih vrata« iz selca Otrića prije Zrmanje, od istoimenе željezničke stanice, vodi markirana staza na vrh Poštak (1425 m) te dalje za Bursać (1654 m). Poštak je najjužniji izdanak Plješivice, stisnut između Velebita i Dinare. Lijepo se vidi iz vlaka na ličkoj pruzi kod stanice Zrmanja, isto tako od nove ceste, koja djelomično vodi paralelno s prugom. Skupina od četiri planinara postavila je kutiju na Poštaku. Pričvršćena je uz kamenu liticu na južnoj strani u pravcu Otrića (Zrmanje), 50 m od vrha. Pripust Poštak traje 2,30 od Otrića (ž. st. Zrmanja). S vrha su predviđeni pogledi na Crnopac, Bursać i druge planinske vrhove. Za lijepog vremena vidi se Jadransko more i otoci. Vrh je travnat. Tu raste raznoliko cvijeće, kojeg nazmana drugim mjestima. S Poštakom može se nastaviti put do Bursaća, vrha Ilice (popularno zvana Uilica) preko Babica jezera i ž. st. Lički Tiškovac. Iz Ličkog Tiškovca natrag Unskom dolinom (Knin — Bihać). U selima na putu gostoljubivost mještana je na vrlo dobroj razini; iako siromašni načice nešto čim će ponuditi namjernika. (Josip Sakoman)

• Mudna dol u »Grobničkim Alpama«. Tijekom mjeseca svibnja i lipnja riječki su planinari volonterskim radom osposobili vrlo teško prohodnu Mudnu dol za normalni prolaz. Mudna dol (pogrešno označena na karti Mutna dolina) veličanstveni je klanac koji se

sa »Grobničkim Alpama« spušta na sjeverozapadni dio Grobničkog polja. Formira se podno vrhnaca Vidalj, Grleš, Gorničko, Nebesa, na otprilike 900, a izlaz mu je na 400 metara. Najinteresantniji dio dug je oko 2,5 do 3 km. Na do nedavno vrlo teškim prelazima, postavljeni su čelični klinovi, čelična užad presvučena plastikom, a na jednom vrlo teškom prelazu čelične stepenice. U najljepšem dijelu, gdje se strane približuju gotovo na jedan metar, postavljena je kutija s upisom knjigom i pečatom. Mudna dol svega je 10 km zračne linije od centra Rijeke. Priroda u dolini uopće nije narušena djelovanjem čovjeka. Dolina je izuzev okomitih litica, posumljena hrastom, bijelim grabom, lipom, a ima i nekoliko primjeraka tise. Po okolnim obroncima obitavaju divokoz, srne, jeleni i medvjed, a na nepristupačnim liticama gnijezde se orlovi. Sada je omogućeno da građani Rijeke mogu za nešto više od jednog sata stići u nedirnutu prirodu i uživati u skladu prirodnih ljepota. Nešto slično ne postoji nigdje u našoj zemlji. U radu su sudjelovali članovi svih riječkih planinarskih društava. Prema skromnoj procjeni vrijednost radova prelazi 75.000 dinara ne računajući radnu snagu. I na kraju, kako do Mudne doli? S Partizanskog trga (Školjci) autobusnom linijom 12 do Dražića. Najbolje je krenuti autobusom u 8.00 sati. Od Dražića pješice do Podkilavca (markacija za Hahlić). Iza Podkilavca, kada se prijeđe mostić, slijediti markaciju Bratinskog planinarskog puta Rijeka — Ljubljana do odvojka za Mudnu. Od Dražića do ulaza u Mudnu je oko 50 min hoda. Povratak iz Munene prema Želji istočnim ili zapadnim grebenom natrag pred ulaz. Takoder može se prodižuti dolinom do Gorničkog gdje se dolazi na trasu Riječke planinarske transverzale (RT). Njome se može desno (istok) na Plataku ili lijevo (zapad) do doma na Hahlićima. Pokušajte, nećete požaliti!

(Miljenko Pavešić)

• PD »Opatica« obilježit će 35-godišnjicu uspješnog rada novogodišnjim pohodom u Tanzaniju. U programu je uspon na najviši vrh »crnog kontinenta«, 5895 m visoki Uhuru Peak u masivu Kilimandžara, te obilazak dva najatraktivnija tanzanijska nacionalna parka kratera Ngorongoro i Lake Manyura. Pohod će trajati 16 dana, a polazak je 22. ili 29. prosinca. Detaljnije informacije mogu se dobiti na adresi: Željko Kesovija, Trg Maršala Tita 6, 51211 Matulji, ili na telefon broj 051 35-222.

SADRŽAJ GODIŠTA

ČLANCI

Aleksić Nikola: Planinarski savez Hrvatske u 1985. godini	3
Andrejević Teodor: Sjećanje na Šerifa Sabanija	128
Beširović Uzeir: Crvansko jezero	39
Beširović Uzeir: Lelija i Zelengora	153
Bilač Snježana: Kavkaz 1986.	177
Božić Dare: Dometi slovenskog alpinizma	167
Božičević dr. Srećko: Kamen do kamena — 500 stuba	93
Božičević dr. Srećko: Koncert u Postojnskoj jami	136
Božić Vlado: Školovanje speleoloških kadrova	49
Božić Vlado: Filatelija i speleologija	106
Božić Vlado: Stotinu godina istraživanja Hajdove Hiže	163
Cirković Ankica: Planinarska svečanost u Ravnom Dabru	187
Čaušević H.: Ekstremno skijanje kao simptom »istrošenosti« alpinizma	97
Čaušević H.: Dileme na tragovima prvih penjača	134
Čujić Boris i Stojaković Slavica: Međunarodni skup slobodnih penjača na Montserratu	134
Divković Marko: Konjuhom, hodeći	199
Fabijan Ana: Oživjela je napuštena dolina	185
Glogović Mario: Nekoliko natuknica o imenu Učke	84
Gobec Marija: Olimpijski plamen na vrhu Medvednice	162
Horvatin Dunja: Zimski izlet na Strahinjčicu	37
Horvatin Dunja: Mali »orolisti« na velikom pohodu	154
Ilić Živko: Nešto neobično i	131
Jagačić Tomislav: Opet na Durmitoru i Tari	193
Jakovina Ivan: Slavonske paralele	14
Jakovina Ivan: Glazbena sekcija HPD »Sokolovac«	66
Jovanoski Boško: Slapovi na šar-planinskim rijekama	40
Juras Ante: Šibenskim planinarskim stazama	197
Kireta Eduard: Istraživanje ogulinskog podzemlja	191
Kovačević Mijo i Daniel Vincek: Hajla u Prokletijama	45
Kovačević Mijo i Daniel Vincek: Vila u Prokletijama	157
Kovačević Radivoj: Dva stoljeća Mont Blanca	113
Kranjčev dr. Radovan: U Ropojanu na Prokletijama	41
Kurtović Borut: Gran Sasso d'Italia	11
Lattinger Romana i Tvrtković Nikola: Živi svijet podzemlja	55
Lukić Ozren: Sustav Kicljeve jame	103
Ljatifi Sulejman: Noć u Petrovskoj šumi	17
M. K.: Jedan graditeljski podvig	160
Malinar Hrvoje: Špiljska meteorologija	50
Malinar Hrvoje: Kratka povijest speleologije u PDS »Velebit«	35
Marcuš Franjo: Druženje planinara sa »zagorskim cugom«	132
März Fritz: Je li penjanje sport?	101
Matošević Miro: Prebirući po uspomenama	69
Mesarić Vladimir: Baza podataka hrvatskog ekspedicionalizma	75
Milas Ivan: Tamo gdje je Velebitu kraj	133
Miletić Ljiljana: Tuga u obnovljenom planinarskom domu	15
Papeš Božica: Odgojni i obrazovni utjecaj planinarstva i zaštita prirode	73
Pavešić Miljenko: Nizozemci na Kapelskom planinarskom putu	9
Pavlin Tomislav: Tragom stare markacije po Žumberku	72
Petričević Smilja: Ja ranjenik!	20
Petričević Smilja: Jeden siv i tmuran dan	152
Petričević Smilja: Planinarska vreva na Učki	125

Posarić Juraj: Opasno je biti speleolog	166
Predović Branimir: U potrazi za himalajskim prijevojem Meso Kanto	166
Rakić Ivanka: Povratak	151
Rosandić-Pilaš dr. Marija: Oblak	130
Rukavina dr. Ante: Brklja	33
Rukavina dr. Ante: Označit ćemo tu stazu do zvijezda	90
Rukavina Darko: Paleontološki i kulturni sadržaj spiljskih sedimenata	60
Stanić Milorad: Renesansa planinarskog (turnog) skijanja	24
Starić Rudo: Dolinom Kupe kroz Gorskij kotar	85
Starić Rudo: Breze	189
Stipićić Viktor: 25 godina PD »Kamenjak« u Rijeci	202
Šeparović Branko: Kroz Ugandu do Ruwenzorija	81
Šincek Mira: Mjesec i mi na Bijelim stijenama	13
Šincek Mira: Jedne nedjelje na Grebengradu	38
Šincek Mira: U gostima starcu Velebitu	127
Šincek Mira: Proljeće u planinama — proljeće u meni	162
Stibrić Josipa: Zimi na Slovenskom Snežniku	124
Tollazzi Bojan: Svečana zaštava PD »Mosor«	67
Tollazzi Bojan: 60 godina PD »Mosor«	67
Uršan Ferdo: Planinarstvo u Ogulinu do drugog rata	25
Vadić dr. Nenad: Novi planinarski pristup prema Velikom Plazuru na Medvednici	204
Vukušić Daniel: Putevima tugaljive jeseni	5
Vukušić Daniel: Susret na velebitskoj stazi	148

KRAĆI PRILOZI I VIJESTI

Alpinistika	27, 170
Biografije planinara	26, 71, 116, 161
Gorska služba spašavanja	204
In memoriam	27, 110, 141
Orijentacijski sport	24, 171
Planinarski objekti	173
Planinarski savez Zagreba 1985	140
Publicistika	78, 108, 172
Speleologija	28, 137, 172
Vezni putevi i transverzale	109, 170, 205
Vijesti	30, 78, 110, 141, 169, 173, 205
Zaštita prirode	133

POVIJESNI PRILOG

(Dr. Željko Poljak: Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva)

Planinarski savez Hrvatske	177
Regionalni odbori i savezi	259
Planinarska organizacija i orijentacijski sport	262
Planinarska društva u SR Hrvatskoj	265

PRETPLATA ZA 1987. GODINU 2000 DINARA

Ovom broju priložena je čekovna uplatnica radi pretplate za 1987. godinu Molimo Vas da je ne izgubite jer nas samo čekovi koštaju 25.000 dinara.
Iako je prema predračunu stvarna cijena koštanja jednog godišta oko 3000 dinara, pretplata iznosi samo 2000 dinara, dok će ostatak biti pokriven iz drugih fondova i, nadamo se, dotacijom RSIZ-a za fizičku kulturu SR Hrvatske.
Bit ćemo ipak zahvalni svima onima koji mogu i hoće dobrovoljno platiti ekonomsku pretplatu, što su mnogi i do sada činili.

Slijedi nastavak povijesnog priloga »Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva«, str. 273—288 (u ovom broju »Planinarska društva u SR Hrvatskoj«)

Samoborski planinari, kojima je namijenjena ova stranica, bržljivo njeguju tradiciju i svakih deset godina organiziraju jubilarni pohod »Tragom prвog izleta HPD-a«. Na slici: amblem pohoda 1985. povodom 110-godiшnjeg jubileja

Na vrhu Oštra, koji je bio cilj prvog izleta PHD-a 1875, postavili su članovi »Japetića« 1953. ovu spomen-ploču u povodu 30-godišnjice osnutka »Japetića«

PD »INA-OKI« (415) osn. 18. siječnja 1975. u Organ-sko-kemijskom kombinatu (do 1985. se zvalo PD »OKI«). Ubrzo razvija živu djelatnost: otvorene Planinarske kuće na »Petrova gora« 1977., Kornati 1980., Vis 1984., trasira dionicu Transverzale »Bratstvo-jedin-stvo« od Petrove gore do Velike Kladuše u Bosni. Svake godine nekoliko velikih pohoda po Kornatima.

PD »Prijatelji planine« (48) osn. 18. ožujka 1976. radi okupljanja slijepih planinara.

PD »INA — Inženjering« (290) osn. 9. studenog 1978.

PD »Medvedgrad« osn. 1979. u Sestinama. Djelovalo 2 — 3 godine.

PD »Bitoraj« (176) osn. 7. ožujka 1980. Izgradnja planinarske kuće na Bitoraju (otv. 29. rujna 1984).

PD »Novi Zagreb« (186) osn. 17. prosinca 1980.

PD »IKOM« (0) osn. 1980. u istoimenoj radnoj organizaciji.

PD »Gornje Vrapče« (0) osn. 1983.

PD »TEP« (247) osn. 20. prosinca 1983. u istoimenoj radnoj organizaciji.

PD »Industrogradnja« (330) osn. 15. prosinca 1983. u istoimenoj radnoj organizaciji. Dom u Ravnom Dabru 1986.

PD »Prvomajska« (69) osn. 7. rujna 1984. u istoimenoj radnoj organizaciji.

PD »Očnica« (80) osn. 11. prosinca 1982. u poduzeću »Intertrade«.

PD »Ferimport« (207) osn. 29. svibnja 1984. u istoimenoj radnoj organizaciji.

Planinarsko-orientacijski klub »Maksimir« (90) osn. 27. veljače 1981, radi propagiranja orientacijskog sporta.

PD »Zvonici« osn. 24. siječnja 1985. u Udruženju baniči Hrvatske.

PD »Črnomerec« osn. 27. 11. 1985. u Skupštini općine Črnomerec.

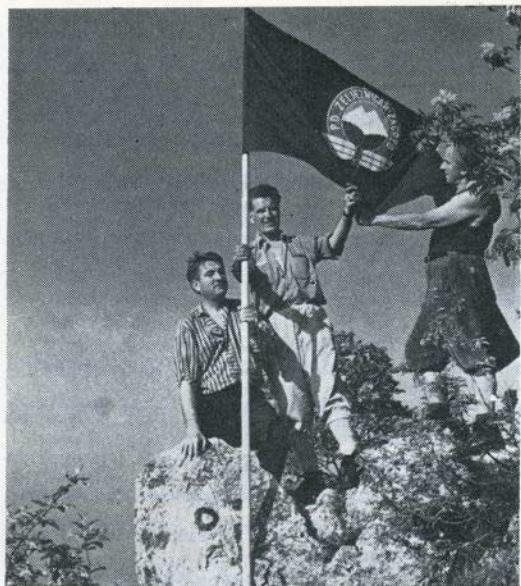
PD Kliničkog bolničkog centra »Maksimir« osn. 22. svibnja 1986.

PD INA-trgovina »Bjelolasica« osn. 29. svibnja 1986.

Lijevo:

Fenomen PD »Japetić« u Samoboru — jako društvo s brojnim akcijama u malom mjestu — možda može objasniti dobar rad s podmлатkom. Na slici: sekcija »Mladi planinari« u osnovnoj školi s društvenom zastavom koju su članovi izradili 1978. pod vodstvom nastavnice Ranke Novosel

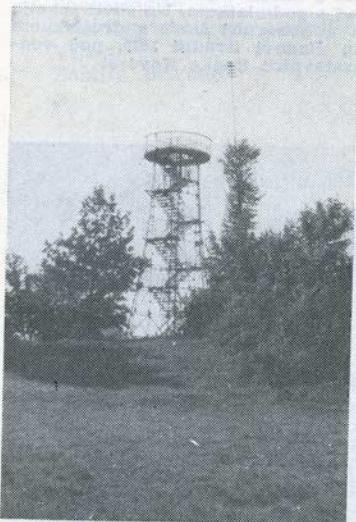

Dolje: Ing. dr Maksimilijan Plotnikov (1909–1954), zagrebački planinar zaslužan za razvitak planinarske fotografije i za izgradnju Tvornice »Fotokemika« u Samoboru, poginuo je u Švicarskim Alpama. Planinarsko društvo osnovano u toj tvornici svojim je nazivom sačuvalo njegovu uspomenu

PD »Željezničar« iz Zagreba upravlja domom na Oštreu (str. 142). Na slici su dugogodišnji predsjednik društva Lujo Staničić, član PD »Treskavica« iz Sarajeva Bogdan Pavičević i član »Željezničara« Franjo Znika 1975. na vrhu Oštreu s društvenom zastavom prilikom proslave 100-godišnjice prvog izleta HPD-a

Piramida na Japetiću stara je gotovo stotinu godina: HPD ju je 1889. podiglo na Slijemenu, ali kad je izgradnjom TV tornja tu postala suvišnom, preseljena je 1960. na Japetić

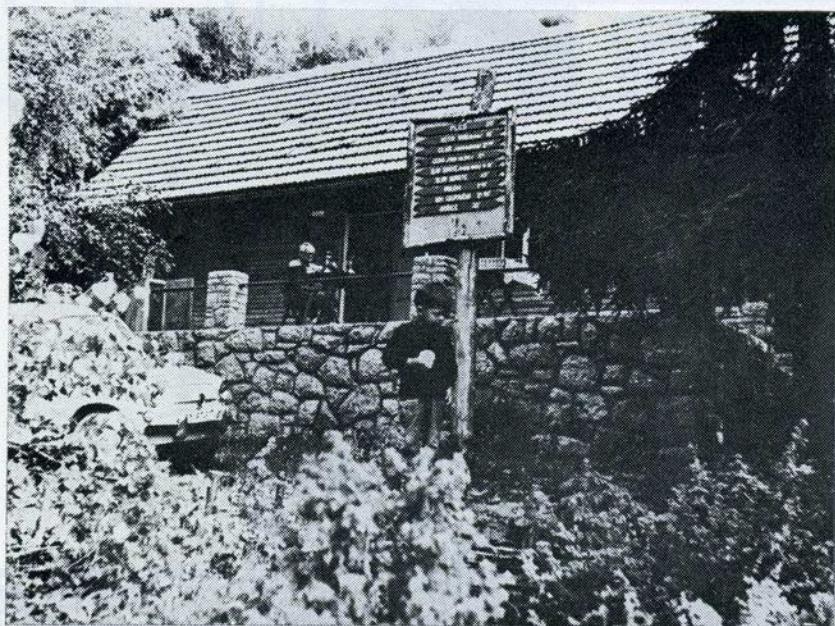
Dolje: Planinarska kuća pod Okićem (405 m), kojom upravlja PD »Dr. Maks Plotnikov« iz Samobora, nastala je na neobičan način: njezina je građa prvo bila namijenjena izgradnji novog skloništa na Samarskim stijenama i dovezena u Tuk, ali kako je dalja akcija zapela, premještena je pod Okić

Ing. Zlatko Satler (1892—1982), predsjednik PD »Martinščak« prije rata i PD »Dubovac« poslije rata, osobito je zaslužan za društvenu akciju na obnovi gradine Dubovac kod Karlovec, zbog čega je društvo i promijenilo ime u »Dubovac«

Mr. ph. Karlo Andrašević (1887—1958), dugogodišnji predsjednik PD »Dubovac« u Karlovcu, zaslužan je, među ostalim, za osnivanje Speleološke sekcije i uređenje spilje Vrlovke kod Kamanja

Planinarski dom na Vodicama u Zumberku (850 m) sagradilo je PD »Dubovac« 1959—62, a nedavno ga je obnovilo, preuređilo i proširilo

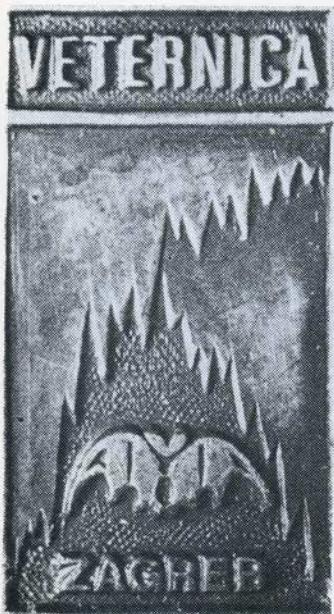
Dubovac, stari zamak u predgrađu Karlovca, restauriran je zahvaljujući akciji PD »Dubovac« — činjenica koja je nepravedno pada u zaborav

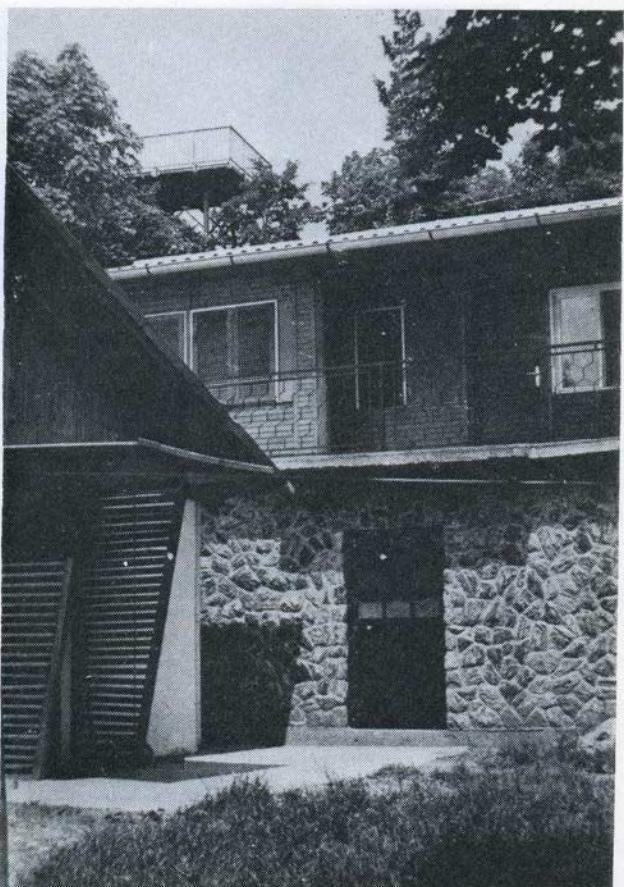
Kalvarija (200 m) je planinarsko izletište u brežuljkastom kraju 5 km zapadno od Karlovca, koje je uredila Seniorska sekcija PD »Dubovac« adaptiranjem stare seoske kuće

Planinarsku kuću »Zumberak« (700 m) u napuštenom zaseoku Sekulićima poklonio je 1985. PSH-u zagrebački planinar i liječnik prof. dr Danijel Derežić; PD Kliničkog bolničkog centra »Maksimir« iz Zagreba imenovalo ga je zbog toga svojim počasnim članom

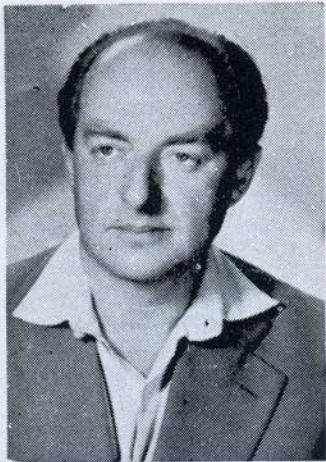
Znak pećine Veternice na Medvednici, što ga je izradio 1985. SO PD »Željezničar« iz Zagreba, prva je i naša speleološka značka. Simbolizira najveći i najpoznatiji kraški fenomen na Medvednici, špilju dugačku 6 km, koju su istražili planinari-speleolozi

Planinarski dom na Lipi (709 m) u istočnom dijelu Medvednice sagradilo je 1967. PD »Lipa« iz Sesveta uz veliku pomoć seljaka iz Donje i Gornje Planine, a poslije joj prigradio jedno krilo. Željeznu piramidu na vrhu iznad kuće (709 m) podignuo je 1970. Planinarski odbor Zagreba

Planinarsko sklonište pod Kamenim Svatovima (481 m) u najzapadnijem dijelu Medvednice, koje je 1982. uredilo PD »Susedgrad« iz Podsuseda, stiče sve veću popularnost zahvaljujući redovnoj priredbi »Četiri godišnja doba na Kamenim Svatovima«

Ivan Pačković (1918–1959) nije u svom PD »Zagreb Matica« zaboravljen ni nakon tri desetljeća. Kao predsjednik (1952–59) odlikovao se izvanrednim organizacijskim sposobnostima i požrtvovanju, osobito u izgradnji doma na Puntijarki, koji i danas nosi njegovo ime

Dolje: Sklonište na Kaptolskoj lugarnici (685 m) u istočnoj Medvednici bilo je, zahvaljujući brizi članova PD »Zagreb Matica«, desetljećima popularno izletište zagrebačkih planinara

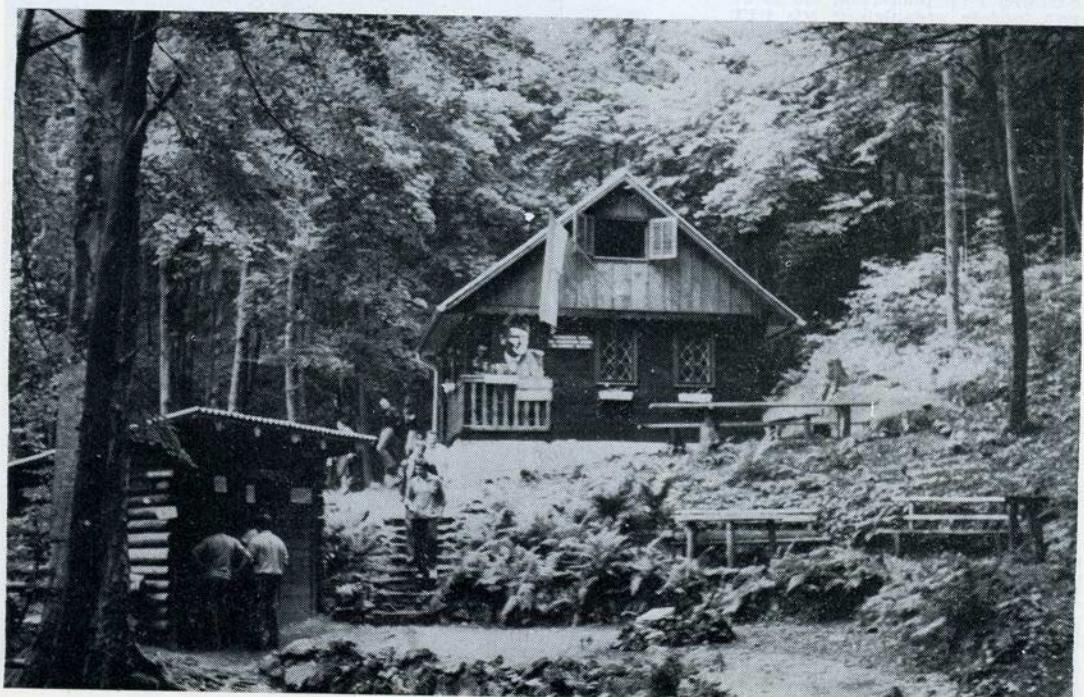
Lijevo: Planinarski dom »Ivan Pačković« na Puntijarki (957 m) na Sljemenu, kojim upravlja PD »Zagreb Matica« od 1953., jedan je od najljepših objekata na Medvednici

Vilim Strašek (1914), predratni planinar i dugogodišnji pročelnik Sekcije društvenih izleta u PD »Zagreb Matica«, poznat kao specijalist za organiziranje masovnih izleta, bio je među prvim našim planinarkama koji su za planinarski rad odlikovani državnim ordenom (Orden zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom 1975. godine)

Zagorska strana Medvednice bila bi planinarski prikraćena da nema djelatnosti PD »Stubičane« iz Donje Stubice. Zahvaljujući požrtvovnom dobrovoljnom radu njegovih članova (gore) najprije je 1961. podignuto sklonište na Lojzekovom izvoru. Na istom je mjestu 1979. sagraden lijep planinarski dom (dolje), a u njegovoј blizini podignuta razgledna piramida

Dom u Vugrovcu
pod Medvednicom
bio je sve do otuđe-
nja poznat kao ža-
rište rada PD PTT
»Sljeme«

Sastanci PTT planinara, što ih je
1960. počelo organizirati PD PTT
»Sljeme« iz Zagreba, premašili su
danas republičke okvire

Desno: Planinarsko naselje pod
Grebengradom (400 m) uredilo je
PD »Grebengrad« iz Novog Maro-
fa adaptacijom napuštenog sela.
Novi centralni dom u naselju ot-
voren je 1986.

Seriju ilustracija o planinarskim objektima u Hrvatskom zagorju završavamo fotografijama dviju najljepših planinarskih kuća: gore je dom na Pokoju (434 m) u istočnoj Ivanšici koji je 1974—77. sagradio PD »Milengrad« iz Budinsćine na čelu s Lujom Hercegom, a dolje obnovljena i proširena Pasićeva kuća na vrhu Ivanšice (1061 m), djelo PD »Ivančica« iz Ivance

Planinarski dom na Kamentovcu (242 m) u Bilogori sagradilo je 1951. PD »Bilogora« iz Bjelovara i, premda nije na velikoj nadmorskoj visini, postao je važna planinarska točka na ovoj dugačkoj šumovitoj planini

Desno: dr Ivo Pomper (1903—1985), pravnik iz Križevaca, čija je biografija identična s poviješću PD »Kalnik« u Križevcima u proteklih 60 godina, bio je član od osnutka 1924. i vodio je društvo kao odbornik, potpredsjednik i predsjednik. Na slici pod »svomim« domom na Kalniku 1975. godine

Dr Milivoj Kovačić (1927), liječnik iz Koprivnice, dugogodišnji predsjednik PD »Bilos«, uporni je pokretač brojnih društvenih akcija i deset godina urednik časopisa »Bilogorski planinar«

Desno: Planinarsko sklonište na Pesku (290 m) uredilo je 1979. PD »Bilo« iz Koprivnice na najistočnijem obronku Kalnika

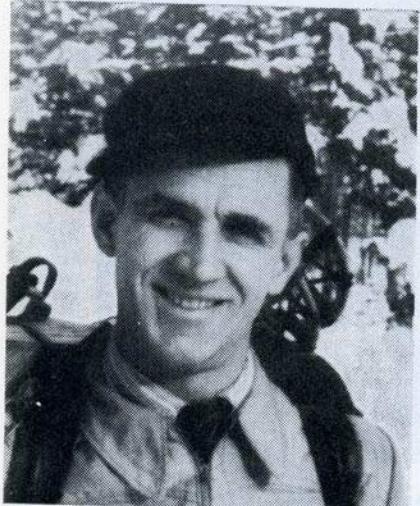

Dom Lapjak (335 m) u Velikoj na podnožju Papuka sagradilo je 1958. PD »Sokolovac« iz Slav. Požege kao bazu za uspon u najveću slavonsku planinu; danas je to najbolje održavan i opskrbljen planinarski objekt u Slavoniji

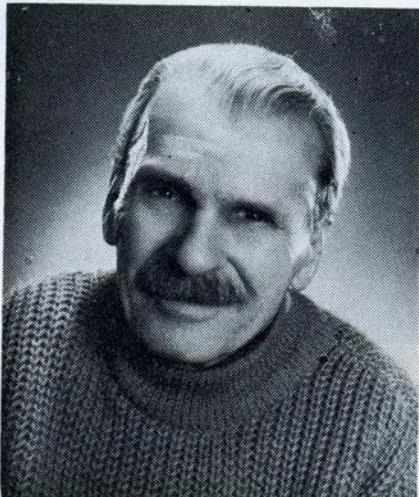
Dom Gorske službe spasavanja, stanica Slav. Požege, grade spasavaoci dobrovoljnim radom na Nevoljašu (720 m) na gornjoj stanicici skijaške žičare Jezerce, koju su također oni sagradili. To je jedini dom GSS-a u Hrvatskoj, a otvorenje se očekuje u 1987.

Planinarski dom »Gjuro Pilar« u Brodskom vinogorju (169 m) na Dilj-gori uredio je 1955. PD »Dilj« iz Slav. Broda; sada je povezan markacijama s brojnim izletištima širom planine

Dragan Eger (1902–1981), član PD »Jankovac« u Osijeku od osnutka, njegov tajnik prije i poslije rata, ostao je u sjećanju kao vrstan alpinist, fotograf, graditelj doma na Jankovcu, te kao skijaški natjecatelj i sudac

Miro Matović (1909), član PD »Jankovac« također vrstan fotograf i skijaš, svu svoju ljubav i gotovo svaki slobodni trenutak posvetio je održavanju doma na Jankovcu

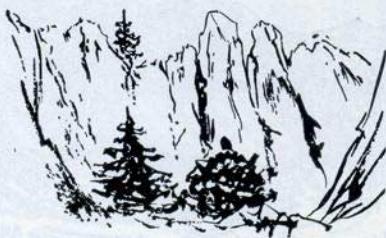

Planinarski dom na Omanovcu (655 m), na ogranku Psunja iznad Pakracca, sagradilo je 1977. PD »Psunj« iz Pakracca na garištu prijašnjeg doma iz 1963. Danas je to jedini planinarski objekt na najvišoj slavonskoj planini

Planinarsko sklonište u Viništu (300 m), napuštenom primorskom zaseoku, uredili su zajedničkom akcijom članovi PD »Rade Končar« i »Vihore« iz Zagreba na silazu Kapelskog planinarskog puta prema moru

PD »Rade Končar« razgranalo je svoju građevnu djelatnost na širokom prostoru: gore je piramida na vrhu Samoborske Plešivice (779 m) iz 1957., a desno otvoreno sklonište na Bijelim stijenama u blizini Doma »Rade Končars«, koje je nakon požara 1975. iduće godine ponovno sagrađeno na istom mjestu

Zupci u Bijelim stijenama — detalj koji posjetiocima nikada ne zaboravlja

Znak PD »Vihor« iz Zagreba

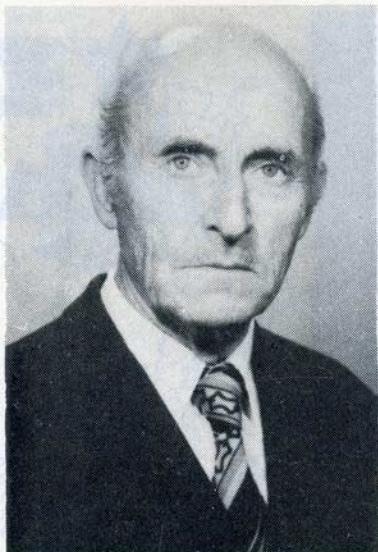
Planinarsko sklonište »Jakob Mihelčić« na Bjelolasici, sagradeno 1986., drugi je primjer plodne suradnje PD »Rade Končar« i »Vihor« na planinarskom otvaranju Velike Kapеле i brizi za skloništa na Kapelskom planinarskom putu

Planinarsku kuću »Bitorajka« (1303 m) pod vrhom Bitoraja podigli su 1984. članovi PD »Bitoraje« iz Zagreba i tako omogućili udoban posjet ovom lijepom vrhu Gorskog kotara

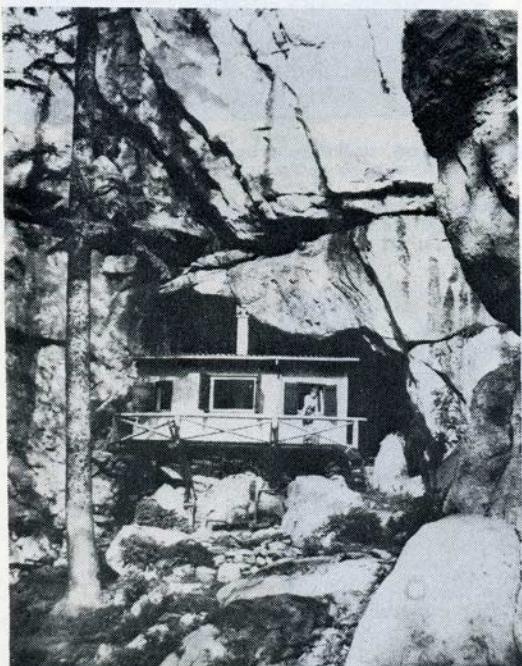
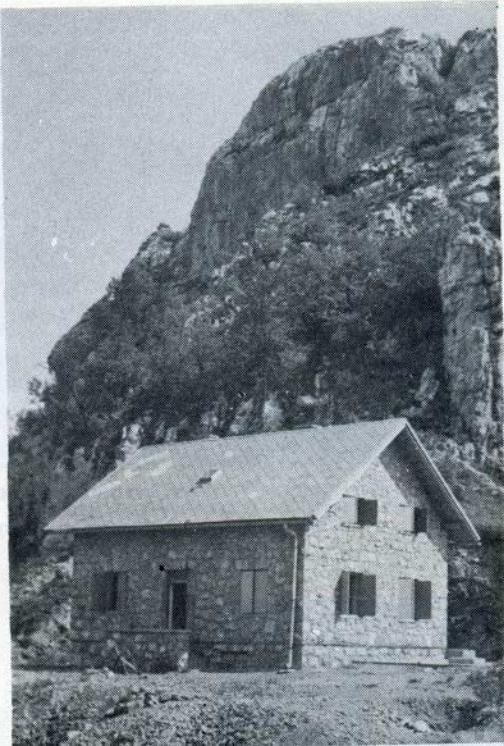

Planinarsko sklonište Duliba (719 m) u Velikoj Kapeli, karika u nizu skloništa na Kapelskom planinarskom putu, također zajedničko djelo članova PD »Rade Končar« i »Vihor«

Ferdo Uršan (1915), planinar i skijaš iz Oguštine, suosnivač PD »Vinica« u Dugoj Resi 1947. te član PD »Klek« u Oguštine od 1950. i njegov tajnik; stekao je zasluge za izgradnju doma na Kleku

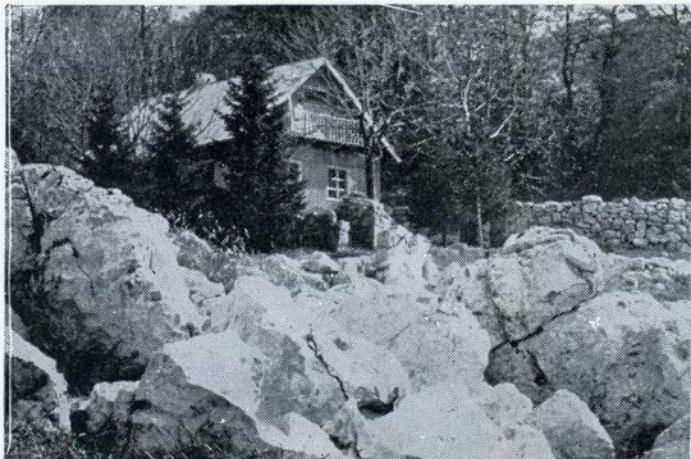
Desno: Planinarski dom na Kleku (1000 m) sagradio je PD »Klek« iz Oguštine 1958. i tako ostvarilo stoljetni san hrvatskih planinara, a alpinistima omogućilo da im klekovska stijena postane vježbašte i alpinistička škola

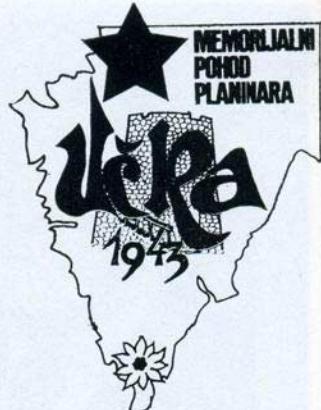
Sklonište na Samarskim stijenama (1200 m) podiglo je PDS »Velebit« 1983. na garištu starog Ratkovog skloništa, koje su 1952. također podigli Velebitaši (slika na str. 163)

Dolje: PD Sveučilišta »Velebit« iz Zagreba odlikuje se brojnim društvenim akcijama kao što su ekspedicije, alpinistička i speleološka škola, orijentacijska natjecanja, organiziranje tradicionalnog Prvovibanskog skupa alpinista u Paklenici itd. Djelatnost Velebitaša ilustriramo snimkom Prve smotre planinarskog amaterskog filma koju su organizirali 1980. u Zagrebu. Na slici predsjednik žirija Branko Šeparović proglašava rezultate (desno članovi dr Borislav Aleraj i Damir Pavuna)

Planinarski dom Hahlići (1097 m) sagradilo je 1968. PD »Kamenjak« iz Rijeke na temeljima predratne kuće HPD-ove podružnice »Velebit« iz Sušaka (slika na str. 103)

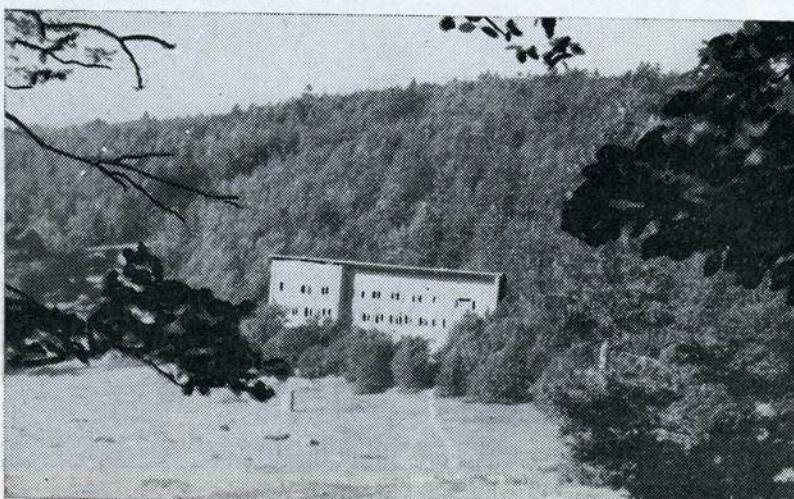

Znak tradicionalnog godišnjeg planinarskog pohoda na vrh Učke što ga organizira PD »Kamenjak« iz Rijeke u spomen Pazinskih odлуka kojima su Istra i Rijeka pripojene Hrvatskoj

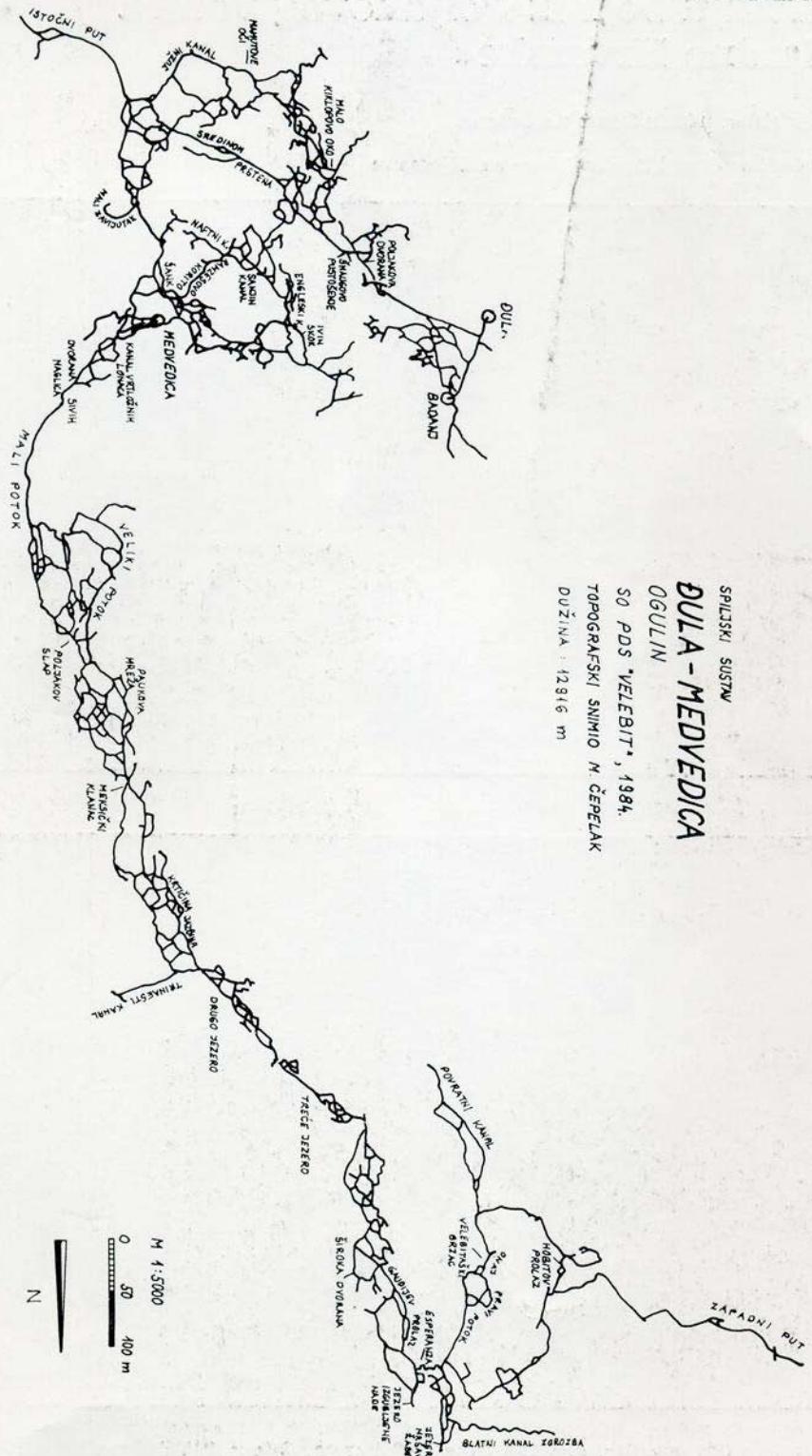

Vidikovac na Vojaku (1400 m), najvišem vrhu Učke, sagrađen početkom stoljeća, najatraktivnija je točka u istarskim planinama

Lijevo: PD »Kamenjak« iz Rijeke je 1986. proslavilo 30-godišnjicu uspješnog rada i po broju članova (oko 3000) zauzelo prvo mjesto u SR Hrvatskoj

Poslijeratni dom na Platku (1111 m) prije dogradnje, kakvim ga pamte generacije riječkih planinara i skijaša (danas je nadograđen i nije više pod planinarskom upravom)

Prilozi u boji iz Poljakovog vodiča »Planine Hrvatske«

Gornja slika: u kršu Subre na Orjenu

Donja slika: Dom PD »Grafičar« na Sljemenu

Vodič ima 544 stranice, oko 200 slika i 40 karata. Cijena 3000 din (za 5 i više primjeraka 20% popusta). Prodaje se u Planinarskom savezu Hrvatske (41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774 od 8—14 sati) i u boljim knjižarama. Na zahtjev šalje se i poštom (pouzećem, uz otkupninu), a cijeni se dodaje i poštarina.